

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Eripedagoogika õppekava

Olga Karp

**KOHTLA-JÄRVE LASTEAEDADE VENEKEELSETES ERIRÜHMAD
TÖÖTAVATE ÕPETAJATE HINNANGUD INDIVIDUAALSE ARENDUSKAVA
KOOSTAMISELE**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Pille Häidkind (Ph.D)

Läbiv pealkiri: IAK venekeelsetes erirühmades

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Pille Häidkind (Ph.D)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsemiskomisjoni esimees: Pille Häidkind (Ph.D)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2013

Kokkuvõte

2008. aastal vastu võetud Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava kohustab vajadusel rakendama individuaalset arenduskava (IAK). IAK koostamist ja rakendamist Eesti lasteaedades on aastatel 2005-2012 mõnevõrra uuritud, kuid nendes töödes puuduvad andmed vene õppekeelega lasteaedade kohta. Käesoleva töö eesmärgiks oli välja selgitada, millised probleemid esinevad individuaalse arenduskava koostamisel Kohtla-Järve lasteaedades venekeelsetes erirühmades seal töötavate õpetajate hinnangul ja võrrelda saadud tulemusi eestikeelsete lasteaedade andmetega.

Uurimus oli läbi viidud ankeetküsitluse kaudu. Küsimustikke täitsid kolmteist erirühma õpetajat kolmest lasteaiast. Tulemustest selgus, et väga suuri erinevusi IAK rakendamisel vene õppekeelega erirühmades ja varasemate uurimuste andmete vahel ei ilmnenud. Sarnased olid vastajate poolt nimetatud IAK koostamise kogemused, arengu hindamise alused, meeskondade koosseis, kasutatavad materjalid, hinnangud IAK olulisusele, ettetulnud probleemid. Kui varasemates uurimustes selgus, et eelistati IAK jaotust arengu põhivaldkondade kaupa, siis venekeelsetes lasteaedades kasutati seda varianti kõige vähem. Eestikeelsete lasteaedade õpetajad olid rohkem osalenud erinevatel spetsiifilistel eripedagoogika valdkonna koolitustel, antud töös nimetati põhiliseks koolituseks, kust IAK kohta infot saadi, eripedagoogika kvalifikatsioonikursust. Ka erinevaid arengu hindamise vahendeid, mis IAK koostamist toetavad, nimetati käesolevas uurimuses vähem.

Märksõnad: varajane sekkumine, individuaalne arenduskava, erirühmad, vene õppekeel

Ingliskeelne pealkiri: Opinions of the Teachers about Composing Individual Development Plan in Russian-speaking Special Groups of Kohtla-Järve Kindergarten.

Резюме

Принятая в 2008 году Государственная программа обучения детских дошкольных учреждений обязывает при необходимости применять индивидуальную программу развития (ИПР). Составление и применение ИПР в детских садах Эстонии в некоторой степени изучалось в 2005-2012 годах, но в этих работах отсутствуют данные о детских садах с русским языком обучения. Целью данной работы было выяснить, какие проблемы возникают при составлении ИПР в специальных группах русскоязычных детских садов, по мнению работающих там учителей и сравнить полученные результаты с данными эстоноязычных детских садов.

Исследование было проведено методом анкетного опроса. Опросники заполняли тринадцать учителей специальных групп из трех детских садов. Из результатов выяснилось, что очень больших отличий в применении ИПР между специальными группами с русским языком обучения и данными предыдущих исследований не выявилось. Схожим был названный опыт, основы оценивания развития, составы команд, используемые материалы, оценки нужности ИПР, возникавшие проблемы. Если в предыдущих исследованиях выяснилось, что предпочиталось разделение ИПР по основным сферам развития, то в русскоязычных детских садах этот вариант использовался меньше всего. Учителя эстоноязычных детских садов проходили больше специфического обучения по специальной педагогике, в данной работе основным обучением на тему ИПР называли курсы квалификации по специальной педагогике. Различные методы оценивания развития, которые поддерживают составление ИПР, в данной работе также называли меньше.

Ключевые слова: раннее вмешательство, индивидуальная программа развития, специальные группы, русский язык обучения

Sisukord

Kohtla-Järve venekeelsetes erirühmades töötavate õpetajate hinnangud individuaalse arenduskava koostamisele.....	5
<i>Varajase sekkumise olemus.....</i>	5
<i>Erivajadustega laste arengu toetamine lasteaias.....</i>	7
<i>Individuaalne arenduskava lasteaias.....</i>	11
<i>Uurimused individuaalse arenduskava rakendamise kohta.....</i>	12
<i>Uurimistöö eesmärk ja ülesanded.....</i>	19
Meetod.....	20
<i>Valim.....</i>	20
<i>Hindamismeetod.....</i>	21
<i>Protseduur.....</i>	22
Tulemused.....	22
<i>Individuaalse arenduskava koostamise korraldus lasteaedades.....</i>	23
<i>Laste arengu hindamine ja meeskonnatöö.....</i>	24
<i>Õpetajate isiklikud kogemused ja arvamused.....</i>	26
Arutelu.....	28
Tänu sõnad.....	33
Autorsuse kinnitus.....	33
Kasutatud kirjandus.....	34
Lisad.....	37

Kohtla-Järve lasteaedade venekeelsetes erirühmades töötavate õpetajate hinnangud individuaalse arenduskava koostamisele

Varajase sekkumise olemus

Eesti Vabariigi lastekaitse seaduse (1992) järgi on kõigil lastel õigus haridusele ja ka puudega lastele peavad olema tagatud samaväärsed võimalused hariduseks, arenemiseks ja eneseteostuseks nagu tervetele lastele. Koolieelse lasteasutuse seaduses (1999) nimetatakse keha-, kõne-, mee-, vaimupuuetega ning eriabi või erihoolust vajavaid lapsi erivajadustega lasteks. Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2008) järgi mõeldakse erivajadustega lapse all last, kelle võimetest, tervises seisundist, keelelisest ja kultuurilisest taustast ning isiksuseomadustest tingitud arenguvajaduste toetamiseks on vaja teha muudatusi või kohandusi lapse kasvukeskkonnas või rühma tegevuskavas. Veissoni (2008) järgi moodustavad erivajadustega lapsed kuni 20% laste üldarvust. Nende arengut saab toetada mitmel viisil. Abi on eriti efektiivne, kui erivajadust märgatakse võimalikult vara.

Varajane sekkumine on abi, teenuste ja kogemuste võrgustik, mida pakutakse kuni viieaastastele lastele, et ennetada bioloogilistest või keskkonnafaktoritest tulenevaid pikaajalisi probleeme (Veisson, 2005). Teiste allikate järgi mõeldakse varajase sekkumise all kuni kolmeaastastele lastele (Kuusik, 2007) või ka lastele sünnist koolimine kuni (Häidkind, 2008) osutatavat abi. Sihtgrupi vanuse määramise erinevus võib tulla sellest, et raskemate kahjustustega lapsed avastatakse tavaliselt varem (0-3 aastast) ja piiripealsete näitajatega hiljem (3-7 aastast). Erivajaduste avastamist mõjutab ka lapse arengu eripära ja spetsialistide poole pöördumise aeg (Neare, 2007).

Varajase sekkumise eesmärgiks on vähendada probleemi või seisundiga kaasnevaid komplikatsioone, s.t. vähendada või piirata häire või puue mõjusid (Varajase märkamise ja ..., 2005). Varajase sekkumise ülesanneteks on kaitsta laste tervist ja heaolu, minimaliseerida arengu hilistumist, ennetada funktsionaalseid häireid, aidata kaasa perekonna adapteerumisele ja võimalikult efektiivsele toimimisele (Veisson, 2005).

Varajase sekkumise sisuks on 1) võimaliku mahajäämuse õigeaegne avastamine ehk märkamine; 2) mahajäämuse olemuse ja sügavuse kindlaksmääramine ehk diagnostika; 3)

nõustamine ja laste suunamine; 4) sekkumine ehk puudespetsiifiline korrektsioonitöö (Kuusik, 2004).

Märkamine. Kõrvalekaldeid lapse arengus on oluline märgata nii vara kui võimalik, sest esimestel eluaastatel saab lapse arengut oskusliku suunamise ja toetamisega oluliselt mõjutada (Veisson, 2008). Samuti loob areng kolmel esimesel eluaastal aluse lapse hilisemale arengule ja mahajäämus ühes või teises arenguvaldkonnas võib hiljem tõsisemaid probleeme tekitada (Kuusik, 2007). Iseärasusi lapse oskustes märkavad lapsevanemad, lasteaiaõpetajad või perearst, kuid probleemi täpsustamiseks on vajalik erispetsialistide abi (Häidkind, 2004).

Hindamine. Peale erivajaduste märkamist vajab laps igakülgset uurimist. Lapse aitamiseks peab teadma mahajäämuse põhjust, sügavust (valdavalt meditsiiniteenistuse ülesanne) ja lapse arengutaset uurimise hetkel (Kuusik, 2004). Hindamise eesmärgiks on mõista indiviidi, tema käitumist, keskkonda ja seoseid nende vahel (Reynolds, 1984; viidatud Häidkind, 2004 järgi).

Lasteaias kasutatakse lapse arengu hindamiseks mitmeid võimalusi. Vaatlus võimaldab uurida last loomulikus keskkonnas ja annab head ülevaadet tema kognitiivsest, sotsiaalsest, emotsionaalsest ja kehalisest arengust. Informatsiooni lapse arengu kohta annavad vestlused lapsega, tema vanematega, rühma teiste lastega, lasteaia spetsialistidega ja ka lapse tööd (joonistused, taiesed, töövihikud jm). Hindamiseks kasutatakse samuti erinevaid testilaadseid ülesandeid. Eestis kasutatakse nt programmi „Astmed“, mis võimaldab välja selgitada lapse oskusi ja seda, mida on otstarbekas ja võimalik talle õpetada lähiajal. Kohandatud on ka teisi materjale (Bayley test, Wechsleri test, Kaufman ABC, Strebeleva meetoodika jt) (Veisson & Nugin, 2009).

Tuleb meeles pidada, et õpetaja poolt kasutatavad arengu hindamise meetodid ei anna lapse arengust väga põhjalikku ülevaadet ja erivajaduste kahtlustamisel tuleb läbi viia täiendavad uuringud. Selleks peab lapsevanem pöörduma eriarsti, psühholoogi, logopeedi, eripedagoogi või sotsiaaltöötaja poole ja edastama neile eelnevalt kogutud teave lapse arengu kohta (Häidkind & Kuusik, 2009). Lapse arengut on vaja regulaarselt jälgida ja soovitatavalt kaks korda aastas anda sellele hinnang. Last saab efektiivselt aidata vaid siis, kui teda ja tema vajadusi hästi tuntakse, sellepärast on oluline, et meedikud, lapsevanemad, psühholoogid, lasteaiaõpetajad ja muud vajalikud spetsialistid teeksid omavahel koostööd (Veisson, 2008).

Nõustamine. Peale lisauuringute läbiviimist tuleb arenguestluse vormis teha kokkuvõtte ja analüüsida lapse hetketaset koos lapse perega ja teiste temaga tegelevate spetsialistidega (Häidkind & Kuusik, 2009). Nõustamise eesmärgiks on pakkuda kõigile meeskonnaliikmetele infot lapse erivajaduste kohta ja toetada selles orienteerumist (Häidkind, 2004). Arenguestluse käigus antakse ülevaade läbi viidud hindamistegevustest ja nende tulemustest, kirjeldatakse lapse arengutaset, arutletakse lapse ja pere vajaduste üle, antakse teavet võimalikke arendamisvõimaluste kohta ja küsitakse teavet koduste arendamisvõimaluste kohta. Oluline on ka lapse pere psühholoogiline toetamine (ära kuulamine, julgustamine), sest kuulnud info võib-olla neile šokeeriv, tekitada hirmu ja ebakindlust. Tuleb selgitada olukorda neile arusaadavalt, rõhutada pigem positiivset, pakkuda ka lisakirjandust. Arenguestlusel on vaja tutvustada lapsevanematele sobivat arengukeskkonda (rühmatüüpi) lapse arendamiseks ja selle eripärasid. Erivajadustega laste arengu toetamiseks paremad võimalused on lasteaedades sobitus- ja erirühmades (Häidkind & Kuusik, 2009).

Sekkumine kitsamas mõttes tähendab erivajadusega lapsele sobiva õpetuse planeerimist ja läbiviimist pärast arengu hindamist (Häidkind, 2004). Varajase sekkumise ülesandeks on kujundada lapsel neid oskusi, mis peaksid tema vanuses olema, kuid mingil põhjusel on jäänud omandamata. Tuleb meeles pidada, et puudega laste areng läbib samu etappe, mis tavalaste areng, kuid etapid võivad ajaliselt hilineda ja kulgeda puudespetsiifiliste iseärasustega (Kuusik, 2004). Sekkumine võib toimuda mitmel viisil tava-, sobitus- või erirühmades. Allpool vaadeldakse kõiki neid võimalusi lähemalt.

Erivajadustega laste arengu toetamine lasteaias

Koolieelse lasteasutuse seaduse (1999) järgi peavad erivajadustega lastele olema tagatud võimalused arenemiseks ja kasvamiseks elukohajärgse lasteasutuse tava-, sobitus- või erirühmades.

Tavarühmade alla kuuluvad sõime- ja aiarühmad ning liitrühmad, kus käivad erinevas vanuses lapsed. Laste arv rühmas on 14-20 sõltuvalt rühma liigist. Võib juhtuda, et tavarühmas märgatakse erivajadustega last. Tavarühma tingimustes on võimalik toetada kergemate kõnepuuetega, liikumispuuetega, nägemis- ja kuulmispuuetega, käitumishäiretega

laste arengut, samuti andekaid ja muukeelseid lapsi. Selleks peavad õpetajatel olema vajalikud teadmised ja oskused ning lasteaia tugispetsialistide (logopeed, liikumisõpetaja), lapsevanemate toetus (Häidkind & Kuusik, 2009).

Sobitusrühm on rühm, kus käivad koos tavalastega üksikud keha-, kõne-, meele-, vaimupuudega, psüühikahäiretega või autistlikud lapsed. Laste arv on võrreldes tavarühmaga kolme võrra väiksem iga erivajadustega lapse kohta. Rühmas töötab tavapärase personal, erivajadustega lastele koostatakse vajaduse korral individuaalsed arenduskavad ja kaasatakse tugispetsialiste (Raudsepp-Alt, 2007). Erivajadustega laste arengut toetatakse metoodiliste ja korralduslike meetmete, spetsiifilise õppe- ja kasvatustöö ning abivahendite kasutamise abil. Kuna laste arv rühmas on tavarühmast väiksem, saavad õpetajad erivajadustega lastele rohkem tähelepanu pöörata ja nende vajadustega arvestada (Raudsepp-Alt, 2011).

Erirühmad võivad kuuluda tavalasteaia koosseisu või moodustada erilasteaia. Erirühmad komplekteeritakse erivajaduste liikide kaupa, mis võimaldab arendada lapsi erivajadustest lähtuvalt, kasutades spetsiaalseid õppe- ja abivahendeid (Häidkind & Kuusik, 2009). Lisaks töötavad erirühmade juures ka tugispetsialistid. Enamasti on nendeks logopeed ja/või eripedagoog, kelle ametikohad on ettenähtud Koolieelse lasteasutuse personali miinimumkosseisu määrusega (1999). Samuti kasutatakse paljudes erirühmades erinevate terapeutide või arstide teenuseid (Raudsepp-Alt, 2007). Erirühmas on samuti võimalik IAK koostamine, kui seda vaja on. Erirühmade tüübid on järgmised:

- *Tasandusrühm* on mõeldud lastele, kellel on kõnepuue, -häire või spetsiifilised arenguhäired (Lapse erilasteaeda või..., 2010). Täpsemalt võivad nendeks olla häälde- ja fonatsioonipuuded; süsteemsed kõnepuuded (alaalia, afaasia); teised kõnepuuded, mis on tingitud kergest kuulmispuudest või psüühikahäiretest; segatüüpi spetsiifilised arenguhäired. Tasandusrühma täituvus on kuni 12 last (Raudsepp-Alt, 2007). Lisaks rühmaõpetajatele ja õpetaja abile töötab rühmas ka täiskohaga logopeed (Koolieelse lasteasutuse personali..., 1999).
- *Kehapuudega laste rühm* on mõeldud füüsilise erivajadusega lastele (Lapse erilasteaeda või..., 2010). Füüsilisteks erivajadusteks võivad olla kesk- ja perifeerse närvisüsteemi haigused; liigesehaigused; seljahaigused; luu- ja kõhrehaigused; pehmete kudede haigused; kaasasündinud väärtendid, deformatsioonid, kromosoomianomaaliad; traumast põhjustatud tugi- ja liikumisaparaadi patoloogia.

Rühma täituvus on kuni 12 last ja see on ette nähtud eelkõige tõsisemate kehaliste probleemidega lastele. Ortopeediliste probleemidega lapsed võiksid käia ka tavarühmas ja saada vajalikku abi (massaž, ravivõimlemine) meditsiiniuasutuses. (Raudsepp-Alt, 2007). Kehapuudega laste rühmas on ette nähtud logopeed iga kümne kõneravi vajava lapse kohta (Koolieelse lasteasutuse personali..., 1999).

- *Meelepuudega laste rühm* on mõeldud nägemis- ja kuulmispuuetega lastele (Lapse erilasteaeda või..., 2010). Nägemispuudega laste rühma võetakse lapsi, kellel on mõõdukas või raske vaegnägevus; väljendunud vaegnägemine või pimesus; vaatevälja ahenemine 30-ni keskpunktist mõlemas silmas, poole või veerandi vaatevälja täielik väljalangemine; nägemispuuet põhjustav teiste nägemisfunktsioonide kahjustus. Kuulmispuudega laste rühm on mõeldud kuulmispuudega või kurtidele lastele; hiliskurdistunud lastele, kelle kõne on osaliselt säilinud; kuulmispuudega lastele, kellel on kerge vaimupuue või nägemispuue. Meelepuudega laste rühma täituvus on kuni kümme last (Raudsepp-Alt, 2007). Rühmas töötab ka täiskohaga eripedagoog (Koolieelse lasteasutuse personali..., 1999).
- *Arendusrühm* on mõeldud mõõduka, raske ja sügava intellektipuudega lastele (Lapse erilasteaeda või..., 2010). Rühma täituvus on kuni seitse last (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999). Peale õpetajaid ja õpetaja abi, töötavad rühmas ka 0,5 koormusega eripedagoog ja 0,2 koormusega logopeed (Koolieelse lasteasutuse personali..., 1999).
- *Liitpuudega laste rühm* on mõeldud lastele, kellel esineb kaks või enam puuet (Lapse erilasteaeda või..., 2010). Täpsemalt on need lapsed, kellel esineb kuulmis-, nägemis- või kehapuue, millele kaasneb vaimne alaareng või kes on pimekurdid. Rühma täituvus on kuni neli last (Raudsepp-Alt, 2007). Personali koosseisu kuuluvad ka eripedagoog ja logopeed sama koormusega, mis arendusrühmas (Koolieelse lasteasutuse personali..., 1999).
- *Pervasiivsete arenguhäiretega laste rühm* on mõeldud autismispektri häirega lastele (Lapse erilasteaeda või..., 2010). Rühma täituvus on kuni neli last (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999).

Erivajadustega lapsi võetakse erilasteaeda, sobitus- või erirühma vanema kirjaliku avalduse alusel ja nõustamiskomisjoni soovitusel (Lapse erilasteaeda või..., 2010).

Nõustamiskomisjon lähtub otsuste tegemisel lapse meditsiiniliste, psühholoogiliste ja pedagoogiliste uuringute tulemustest (Kontor, 2007). Rühma valiku üle otsustavad lapsevanemad, keda nõustavad ja aitavad selles spetsialistid (arst, psühholoog, eripedagoog, logopeed) (Veisson, 2005).

Nii eri- kui ka sobitusrühmas töötavatel *õpetajatel* peab olema eripedagoogika-alane kõrgharidus või eripedagoogiline ettevalmistus 320-tunnise kursuse mahus (Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded, 2002). Erivajadustega laste arengu toetamisel koolieelses eas on oluline tugispetsialistide abi. Erirühmades on nendeks eelkõige eripedagoog ja logopeed (Koolieelse lasteasutuse personali..., 1999). *Eripedagoogi* tegevus on suunatud lapse arengutasemele sobiva õpikeskkonna kujundamisele, et soodustada lapse arengut, vähendada või ületada esmast puuet ning vältida teiseste puuete tekkimist. Samuti nõustab eripedagoog õpetajaid ja lapsevanemaid erivajaduste osas (Õpetaja kutsestandard, 2010). *Logopeed* tegeleb inimese kommunikatsioonivõime parandamise ja/või arendamisega. Tema töö hõlmab kõnepuute väljaselgitamist, ennetamist, kõrvaldamist, leevendamist või kompenseerimist. Logopeed nõustab ka lapsevanameid ja teisi spetsialiste oma valdkonna küsimustes (Logopeedi kutsestandard, 2012). Oluliseks tugispetsialistik on *psühholoog*, kes saab aidata erivajaduste diagnoosimisel, õppekavade koostamisel, lapsevanemate nõustamisel sobiva õppevormi ja õppeasutuse valikul, samuti pakkuda psühhoteraapiat lapsele või tema perele. Erivajadustega lapse toetamisel on tähtis ka koostöö perearsti, sotsiaaltöötaja ja teiste spetsialistidega (nt füsioterapeut, tegevusterapeut) (Häidkind & Kuusik, 2009).

Tänapäeval süveneb kaasava hariduse tendents, ehk erivajadustega lapsi sobitatakse tavalaste hulka (Veisson, 2005). Kaasamisel nagu ka erirühmades õpetamisel on omad plussid ja miinused. Läbimõeldud kaasavas keskkonnas (tava- või sobitusrühmas) õpivad erivajadustega lapsed kiiremini igapäevaelus ettejuhtuvate ülesannetega toime tulema ja omandavad sotsiaalselt sobiva käitumise. Samas võib kannatada akadeemiliste teadmiste omandamine, sest õpetajal on keerulisem õppetegevust diferentseerida. Kui erivajadustega lapse arengutase erineb oluliselt eakohasest normist, võib tekkida ka tõrjutuse oht kaaslaste poolt. Erirühmade positiivsed küljed on erivajadustest lähtuv õppimine, tugispetsialistide olemasolu lasteaias ja piisavalt väikesed rühmad, et pöörata tähelepanu igale lapsele. Ka lapsevanemad saavad teineteist paremini mõista ja toetada. Samas puudub erirühmades õppivatel lastel tavalaste positiivne eeskuju ja eraldi õpetamine võib keeruliseks teha ka nende omaksvõtmise eakaaslaste poolt. Rühma valikul tuleb meeles pidada, et eelkõige vajavad

erivajadustega lapsed kvaliteetset ja neile sobivat õppetegevust, kontaktid eakaaslastega rikastavad aga laste sotsiaalseid oskusi (Häidkind & Kuusik, 2009).

Individuaalne arenduskava lasteaias

Erivajadustega laste areng kulgeb üldiselt nagu tavalastel, kuid erinevas tempos ja erineval viisil. Kõik erivajadustega lapsed on arendatavad (Veisson, 2008). Alates 2008.a on riiklikus õppekavas kehtestatud nõue rakendada individuaalset arenduskava (IAK), kui see on lapse arengu toetamiseks vajalik. Individuaalne arenduskava on kirjalik dokument, mis määrab kindlaks arendava õppetegevuse individuaalsed eesmärgid ja eriabi teenused, mis on vajalikud nende õppe-eesmärkide saavutamiseks. IAK koostatakse konkreetsele lapsele kindlaks ajavahemikuks nendes arenguvaldkondades, mis vajavad arendamist (Häidkind, 2004).

IAK koostatakse lähtuvalt lapse individuaalsetest vajadustest pedagoogide, tugispetsialistide, lapsevanemate koostöös ja rakendatakse igapäevase õppe- ja kasvatusprotsessi käigus (Raudsepp-Alt, 2011). Seega on IAK rakendamise protsessi alustamiseks olulised õpetajate ettevalmistus ja valmisolek, lapsevanemate soov ja valmidus koostööks ning tugispetsialistide võrgustiku olemasolu lasteaias või lähiümbruses (Häidkind & Kuusik, 2009).

IAK koostamise protsess koosneb mitmest etapist ja algab võimalike erivajadustega lapse märkamisest. Teisel etapil toimuvad täpsustavad hindamisetgevused. Seejärel lasteaiatöötajate ja spetsialistide omavaheline arutelu, mille käigus fikseeritakse IAK üldeesmärgid, valdkonnad ja lapse jõukohased oskused. Sellele järgneval arenguestlusel arutatakse eelnevalt kirja pandud kava lapsevanematega, vajadusel tehakse parandusi ja täiendusi. Edasi toimub IAK rakendamine nii, nagu arenguestlusel kokku lepitud. Perioodi lõpus tehakse IAK toimimisest ühine kokkuvõte (Häidkind & Kuusik, 2009).

Häidkind ja Kuusik (2009) toovad välja järgmised IAK soovitatavad osad:

- *Üldosa ehk põhjendus.* IAK rakendamise põhjenduseks võib olla spetsialistide hinnang lapse füüsilisele, kommunikatiivsele, sotsiaalsele ja kognitiivsele arengule; nõustamiskomisjoni või rehabilitatsioonimeeskonna soovitus. Põhjenduse võivad

koostada ka õpetajad peale lapse arengu hindamist. Üldosas tuuakse välja ka lapse üldandmeid, kokkuvõtet varasemast arengust ja täpset ülevaadet hetketasemest. Täiendavate hindamistegevuste tulemused peavad kajastama igas arenguvaldkonnas, millega laps tuleb iseseisvalt toime, missuguseid ülesandeid sooritab abiga ja milliste oskuste osas on lapse arengutase eakohasest madalam või kõrgem (andekuse korral).

- *Arendustegevuse kohandamise üldtingimused ja kaugemad eesmärgid.* Hindamistulemuste põhjal kõigi osapoolte koostöös püütakse leida probleemide põhjused ja sõnastatakse lahendamisstrateegia tingimusi, üldpõhimõtteid, eesmärke ja koostöövorme.
- *Oskuste kirjeldused valdkondade kaupa.* Selles osas kujundatakse kaugematest eesmärkidest lähieesmärgid, määratakse võimalikult täpselt kujundatavad oskused ja vajalikud õppe- ja abivahendid. Arendustegevust jaotatakse tavaliselt valdkondadeks kahel viisil: õppetegevuse ja üldoskuste valdkondade kaupa või põhiliste arenguvaldkondade kaupa.
- *IAK koostamisel ja täideviimisel osalejad.* IAK koostamine peab toimuma koostöös kõigi lapsega tegelevate täiskasvanute vahel (lasteaia töötajad, lapsevanemad, erispetsialistid).
- *Kokkuvõtte.* IAK koostatakse alati kindlaks ajavahemikuks, mis võib olla mõnest kuust kuni terve õppeaastani. Perioodi lõpus antakse ülevaade lapse arengu dünaamikas igas valdkonnas ja arutatakse edasise tegevuse üle. Olenevalt lapse saavutatud arengutasemest otsustatakse, kas jätkata IAK rakendamist, läbi viia edasist õppetegevust rühma õppekava alusel või soovitada hoopis rühmatüübi vahetamist (Häidkind & Kuusik, 2009).

IAK rakendamine võimaldab maksimaalselt arvestada lapse, pere ja õpetaja vajadusi ning kaasata meeskonnatöösse vajalikud tugispetsialistid. Kui erivajadustega laps erineb oma arengutasemelt teistest lastest suurel määral, siis on IAK peamine võimalus pakkuda just talle võimetekohast õppimist (Häidkind & Kuusik, 2009).

Uurimused individuaalse arenduskava rakendamise kohta

IAK koostamist ja rakendamist Eesti lasteaedades on uuritud mitmetes Tartu Ülikooli üliõpilastöödes. Kõige esimesena ilmus 2005. aastal Saareoja bakalaureusetöö, mille eesmärgiks oli uurida, millised on alushariduse õpetajate teadmised ja võimalused erivajadustega laste kaasamiseks ja varajaseks sekkumiseks. Küsimustikule vastas 172 lasteaiaõpetajat tava-, sobitus- ja erirühmadest, samuti analüüsis autor kaheksat tühja IAK blanketti. 2009. aastal koostasid Utsal ja Kirs oma bakalaureusetöödena IAK-d viieaastastele tavalasteaias käivatele poistele. Esimene autor tegi IAK kehapuudega lapsele ja teine aktiivsus- ja tähelepanuhäire tunnustega poisile. 2012. aastal uuris Virula oma magistritöös, kuidas kirjeldavad IAK koostamist nägemispuudega lastega sobitus- ja erirühmade pedagoogilised töötajad ja võrdles kasutatavaid IAK vormistusi. Uurimuses osales 22 pedagoogilist töötajat seitsmest lasteasutusest. Oolep (2012) viis läbi analoogse uurimuse intellektipuudega laste sobitus- ja erirühmades, milles osales 13 koolieelset lasteasutust. Allpool on välja toodud ülevaade uurimuste käigus saadud tulemustest.

Laste arengu hindamine. Uurimustest selgus, et kõikide laste arengutaseme hindamiseks kasutati lasteaedades eelkõige õppekavas kirjeldatud pädevusi, vaatlusmeetodit ja lapsevanemate küsimustikke. IAK-sid vajavate laste arengu hindamiseks kasutati lisaks erinevaid arengu hindamise teste/metoodikaid, ise koostatud materjale ja tugispetsialistide poolset hindamist (Kirs, 2009; Oolep, 2012; Saareoja, 2005; Utsal, 2009; Virula, 2012).

2005. aastal kasutati lapse arengu hindamiseks eelkõige Alushariduse Raamõppekava (1999). Samuti nimetas 35,5% õpetajatest lasteaias koostatud arengu hindamise aluseid, märgiti ka Hea Alguse arengutabelit ja programmi „Astmed“ (Saareoja, 2005). 2012. aastal kasutati lapse arengu hindamisel kõige enam laste vaatlust, õppekavas kirjeldatud pädevusi ja lapsevanemate küsimustikke (Oolep, 2012; Virula, 2012). Intellektipuudega laste rühmades nimetati veel arengutabeleid; joonistustesti; hinnangulehti; sõnavara uuringuid; suhtlemist lapsega, lapsevanemate ja spetsialistidega (logopeed, eripedagoog) (Oolep, 2012).

Nende laste arengutaseme hindamiseks, kellele koostati IAK, kasutati nii nägemis- kui ka intellektipuudega laste rühmades programmi „Astmed“, Strebeleva vaimse arengu hindamise metoodikat ja ise koostatud materjale või mängu (Oolep, 2012; Virula, 2012). Nägemispuudega laste rühmades kasutati lisaks Oregoni programmi nägemispuudega laste varajaseks rehabiliteerimiseks, Häidkindi ja Kuusiku IAK koostamise juhendit (2009), individuaalseid või arenguestlusi, kohaliku omavalitsuse poolt koostatud 2-7 a laste arengu hindamise tabeleid, laste arengumappe, koolitustelt saadud materjale (Virula, 2012).

Intellektipuudega laste rühmades hinnati IAK-d vajavate laste arengut PEP-R testi, rehabilitatsiooniplaani, „Arenu jälgimise mängu“, venekeelsete materjalide ja lasteasutuse spetsialistide (logopeedi, eripedagoogi ja füsioterapeudi) poolse hindamise abil (Oolep, 2012).

Analoogseid meetodeid kasutasid ka Kirs (2009) ja Utsal (2009) IAK-de koostamisel vastavalt aktiivsuse- ja tähelepanuhäirega ning kehapuudega lastele. Laste arengutaseme hindamiseks tutvusid nad eelkõige lasteaia dokumentatsiooniga varasema arengu kohta, lapsevanemalt saadud infoga, lasteaia meeskonna hinnangutega ja viisid läbi pedagoogilis-psühholoogilise hindamise. Selleks kasutati vaatlust, vestlust ja testilaadseid ülesandeid erinevate valdkondade hindamiseks (mootorika, taju, mälu, mõtlemine, sotsiaalsed oskused jt) (Kirs, 2009; Utsal, 2009).

IAK koostamise meeskond. Uurimustest selgus, et kõige sagedamini kuulusid IAK koostamise meeskonda rühmaõpetajad, lapsevanemad ja logopeed. Aastate jooksul suurenes ka eripedagoogi osalus meeskonnas (Oolep, 2012; Saareoja, 2005; Virula, 2012).

2005. aastal tehti nii tava-, sobitus- kui ka erirühmades kõige enam koostööd rühma teise õpetaja, lapsevanemate, logopeedi ja teiste õpetajatega. Koostöö eripedagoogi, psühholoogi, arsti ja sotsiaaltöötajaga oli vähene ja seda tehti rohkem erirühmades. Sobitusrühmade õpetajate võimalused koostööks spetsialistidega olid peaaegu samad, mis tavarühma õpetajatel (Saareoja, 2005).

2012. aastal kuulusid IAK koostamise meeskonda kõige sagedamini eripedagoog, rühmaõpetajad ja lapsevanemad, intellektipuudega laste rühmades ka logopeed. Erineval määral olid kaasatud liikumis- ja muusikaõpetaja, füsioterapeut, lasteasutuse juhtkond. Nägemispuudega laste rühmades osalesid mingil määral IAK koostamise protsessis ka ujumisõpetaja ja silmaraviõde/-arst ning intellektipuudega laste rühmades õpetaja abi, tegevusterapeut ja tugiisik (Oolep, 2012; Virula, 2012).

Virula uurimusest selgus ka, et nägemispuudega laste rühmadega lasteaedades kindlat IAK meeskonna koordinaatorit pigem ei olnud, kuid tavaliselt täitis seda rolli kas eripedagoog, rühmaõpetaja (üksi või koos õppealajuhatajaga) või direktor (Virula, 2012). Seevastu enamikes intellektipuudega laste lasteaedades olid koordinaatorid kindlaks määratud ja nendeks olid valdavalt logopeed ja/või eripedagoog (Oolep, 2012).

IAK koostamise kogemus oli õpetajatel erinev. Nägemispuudega laste rühmades varieerus ühe õpetaja kogemus 1-10 IAK-ni (Virula, 2012). Intellektipuudega laste rühmades jäi IAK koostamise kogemus vahemikku 3-18, keskmiselt kaheksa ühe pedagoogi kohta (Oolep, 2012).

IAK valdkondlik jaotus. Uurimustest selgus, et kõige rohkem kasutati IAK jaotust arengu põhivaldkondade kaupa. IAK vormistus ja esindatud valdkonnad erinesid sõltuvalt lapse vajadustest (Oolep, 2012; Saareoja, 2005; Virula, 2012).

Saareoja (2005) uurimusest ilmnes, et 2005. aastal kasutati kõige enam IAK jaotust põhiliste arenguvaldkondade kaupa (neli korda). Arenguvaldkonnad olid järgmised: mootorika, sotsiaalsed oskused, eneseteenindusoskused, kommunikatsioon, kognitiivsed oskused. Ühel korral kasutati jaotust õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade kaupa. Valdkonnad (vaatlemine ja uurimine, kuulamine ja kõnelemine, praktilised tegevused, muusika, liikumine) pärinesid Alushariduse Raamõppekavast. Kasutati ka kombineeritud jaotust, kui pikaajalised eesmärgid olid seatud arenguvaldkondade kaupa, kuid õpetajatele antud orientiirid järgisid õppe- ja kasvatustegevuse valdkondi (Saareoja, 2005).

Nii nägemis- kui ka intellektipuudega laste sobitus- ja erirühmades eelistati samuti IAK jaotust põhivaldkondade kaupa (Oolep, 2012; Virula, 2012). Virula uurimusest selgus, et lähtuvalt lasteaiast, rühmast ja nägemispuudega lapse diagnoosist erinesid ka IAK-d. Koostamisel lähtuti lapse arengu hetkeseisust ja põhivaldkondadest. Enamasti olid välja toodud motoorsed, sotsiaalsed, kommunikatiivsed, kognitiivsed ja igapäevaoskused, mis vajavad nägemispuudega lastel ka rohkem arendamist (Virula, 2012).

IAK-de koostamisel intellektipuudega lastele lähtuti ka konkreetsest lapsest ja tema vajadustest. Kümme lasteaeda jaotasid planeeritud tegevust arengu põhivaldkondade kaupa. Õpetajad põhjendasid antud jaotuse valikut sellega, et see on piisavalt konkreetne ja ülevaatlik, võimaldab püstitada lapsest lähtuvaid eesmärgid ja arendada neid valdkondi, mida lapsed kõige rohkem vajavad. Enamikus IAK-des kasutati kõiki arengu põhivaldkondi. Kaks lasteaeda kasutasid IAK koostamisel jaotust õppetegevuse valdkondade ja üldoskuste kaupa (riikliku õppekava järgi). Üks lasteaed kasutas kombineeritud IAK vormi. Sõltumata IAK valdkondlikust jaotusest sisaldasid valdavalt enamuses IAK-des ka viisid ja ülesanded, kuidas saab lapsevanem oma lapse arengu toetada (Oolep, 2012).

Kirs (2009) kasutas IAK koostamisel jaotust õppetegevuse valdkondade ja üldoskuste kaupa. IAK-s olid välja toodud vaid need valdkonnad, mis vajasisid arendamist, kujundatavad oskused ja sooritamise tase (omandatud, sooritab abiga või osaliselt, ei soorita). Analoogselt jaotas planeeritud tegevust ka Utsal (2009). IAK-s olid valdkonniti välja toodud arendatavad oskused ja osaoskused, lahtrid märkusteks (sh abi lapsele) ja omandatuse tase (+/-).

IAK koostamisel abiks olnud materjalid ja kirjandus. Uurimustest selgus, et 2005. aastal saadi informatsiooni IAK koostamise kohta põhiliselt teistest lasteaedadest, lasteaia

juhtkonnalt ja koolitustel (Saareoja, 2005). 2012. aastal tugineti IAK koostamisel Koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale ja selle juurde kuuluvale raamatule „Lapse arengu hindamine ja toetamine“ (Häidkind & Kuusik, 2009). Samuti kasutati erinevaid materjale kindlate erivajaduste kohta, arengu hindamise vahendeid, tugispetsialistide abi ja ise välja töötatud teste, mänge jm (Oolep, 2012; Virula, 2012).

Saareoja uurimusest ilmnes, et 2005. aastal erirühmades saadi infot IAK koostamise kohta teistest lasteaedadest, samuti lasteasutuse juhtkonnalt, koolitustel ja massimeediast. Sobitus- ja tavarühmades olid põhilisteks infoallikateks koolitused ja lasteaia juhtkond. Samuti selgus, et erirühmade õpetajad kasutasid rohkem erinevaid võimalusi õppetöö jõukohastamiseks ja individualiseerimiseks. Nad toetusid rohkem spetsialistide nõuannetele/juhistele, tegelesid lapsega individuaalselt, koostasid lisamaterjale ja muretsesid abivahendeid, kohandasid lasteaia õppekavas ettenähtut. Samuti toetuti erirühmades rohkem IAK-le (47,4%), isiklikule rehabilitatsiooniplaanile (42,1%) ja tugiisikule. Sobitusrühmades peeti parimaks võimaluseks individuaalset tegevust lapsega. IAK-le toetusid 18% sobitusrühmade õpetajatest (Saareoja, 2005).

Oolepi ja Virula uurimustes nimetati abistavate materjalidena nii nägemis- kui ka intellektipuudega rühmades Koolieelse lasteasutuse riiklikku õppekava ja selle juurde kuuluva raamatu „Lapse arengu hindamine ja toetamine“ (Häidkind & Kuusik, 2009), mis sisaldab ka IAK koostamise juhendit (Oolep, 2012; Virula, 2012).

Nägemispuudega laste rühmades nimetati veel raamatuid „Õppematerjal nägemispuudega lastele“ ja „Lastevanematele erivajadustega lastest“ ning Oregoni projektist kohandatud „Nägemispuudega laste varajase rehabilieerimise programmi – LA-KU“. Testidest kasutati J. Strebeleva lapse vaimse arengu hindamise ülesandeid, eripedagoogide või pedagoogide väljatöötatud hindamistabeleid, mänge ning teste, programmi „Astmed“ ja PEP-R testi. Abi oli ka erinevatel koolitustel saadud materjalidest ja arstidelt saadud haiguslugude väljavõtetest (Virula, 2012).

Intellektipuudega laste rühmades kasutati REKK poolt välja antud raamatut „Üldoskuste areng koolieelses eas“, Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava üldosa 19. peatüki täiendatud varianti, „Eripedagoogika“ ning „Tea ja toimeta“ väljaandeid. Abi saadi ka oma lasteaia spetsialistidelt, elektroonilistest väljaannetest, infopäevadelt ja kohalikust õppenõustamiskeskusest. Kasutati ka „Astmete“ programmi ja „Vaimupuudelaste õpetamise meetodikamaterjale“ (Oolep, 2012).

Koolitused. Koolitusi IAK koostamise teemal korraldasid õpetajatele eelkõige erinevad õppeasutused (ülikoolid, kolledžid, lasteaiad, koolid). Täiendavat informatsiooni soovisid õpetajad kõige rohkem erimetoodika osas ja IAK koostamise kohta (eriti sisuline pool) (Oolep, 2012; Saareoja, 2005; Virula, 2012).

2005. aastal oli temaatiline koolitus IAK koostamise kohta läbitud vaid 3% küsitletud õpetajatest. Kõige vähem teadsid IAK koostamisest ja vajalikkusest sobitusrühmade õpetajad – 18% ei ole saanud sellest informatsiooni. Koolitusest tundis puudust 61% kõigist vastanutest õpetajatest. Kõige enam pakkusid huvi erimetoodikat puudutavad koolitused, eriti sobitusrühmade õpetajatele. Samuti sobitus- ja tavarühmade õpetajad tundsid enam puudust teadmistest, kogemustest, spetsialistide nõuannetest, lapsevanemate ja juhtkonna toetusest. Erirühmade õpetajate ettevalmistus tööks erivajadustega lastega oli parem. IAK koostamiseks soovisid nii eri- kui ka sobitusrühmade õpetajad näidist ja juhendit (Saareoja, 2005).

Koolitusi IAK koostamise teemal nii nägemis- kui ka intellektipuudega laste õpetajatele korraldasid Tartu Ülikool, Tallinna Ülikool ja Tartu Pääsupesa Lasteaed (Oolep, 2012; Virula, 2012). Nägemispuudega laste õpetajad nimetasid veel Tartu Emajõe Kooli, Tallinna Heleni Kooli, Tallinna Ülikooli Haapsalu Kolledži, Soome ja Eesti Pimedateliidu, Moskva pedagoogiliste töötajate kvalifikatsioonitõstmise teadusliku instituudi. Selgus, et viis õpetajat viieteistkümnest ei läbinud koolitust IAK koostamise teemal ja kaks õpetajat läbisid vaid asutusesisese koolituse oma lasteaias (Virula, 2012).

Intellektipuudega laste rühmade õpetajatele korraldasid koolitusi Tallinna Pedagoogiline Seminar, Hea Alguse Koolituskeskus, Eesti Logopeedide Ühing ja Tallinna Tondi Põhikool. Viieteistkümnest õpetajatest neljal puudus koolitus IAK koostamise teemal. Täiendavaid koolitusi sooviti saada kõige enam IAK koostamise ja erivajadustega laste arendamise kohta. Märgiti, et kõige rohkem huvitab IAK sisuline pool ja arendavate tegevuste planeerimine erinevates valdkondades (tunnetusprotsessid, motoorika jt). Samuti tunti huvi selle vastu, kuidas koostatakse IAK-sid teistes lasteaedades. Muudest teemadest sooviti täiendavat informatsiooni autismi, individuaalse arenduskaarti ja lapsevanemaid puudutavatel teemadel (Oolep, 2012).

Probleemid IAK rakendamise protsessis. IAK koostamisega seotud probleemidest toodi välja õpetajate väheseid teadmisi ja kogemusi, puudulikku koostööd tugispetsialistidega, raskusi meeskonnatöös, näidiskavade vähesust. Nimetati ka lapsevanematega seotud probleeme, kui IAK kasutamisest oodatakse liiga palju või vastupidi ei soovita IAK rakendamist (Kirs, 2009; Oolep, 2012; Virula, 2012).

Nägemispuudega laste õpetajate arvates on peamised probleemid nende väheses kogemuses ning teadmistes IAK koostamise ja erivajaduste arendamise kohta. Eripedagoogid soovisid rohkem standartiseeritud teste laste arengu hindamiseks ja näidiskavasid, millest lähtuda IAK koostamisel. Nimetati ka eriõpetust saanud rühmaõpetajate puudumist ja vähest koostööd arstiga. Mainiti ka spetsialistide ülekoormust, mis ei võimalda neil nõustada õpetajaid, raskusi ühise aja leidmisega meeskonnatöök ja meeskonnaliikmete omavahelist sobimatust (Virula, 2012).

Intellektipuudega laste õpetajad tõid välja probleeme lastevanematega, kellel on liiga suured ja kiired ootused lapse arengule. Samuti tekkis raskusi eesmärkide püstitamisega, kuna lapse võimed avaldusid kodus ja lasteaias erinevalt. Raskusi oli ka oodatavate tulemuste planeerimisega, kuna intellektipuudega laste areng on aeglane ja võivad olla ka tagasimineked. Toodi välja, et IAK-d on raske siduda rühma tegevustega ja erivajadustele tegemiste ettevalmistamine võtab palju aega. Eripedagoogide arvates tekitab raskusi ühise aja leidmine meeskonnatöök. Rõhutati ka, et kõik meeskonnaliikmed peavad mõistma IAK vajalikkust, muidu ei tule selle koostamisest midagi välja. Märgiti ka seda, et IAK-d ei osata korralikult teha ja läbi viia ning puudub ühine arusaam IAK koostamisest ja selle vajalikkusest. Tavalasteaed ei saanud abi ka kohalikest õppenõustamiskeskusest ning IAK koostamise koolituselt, kus keskenduti rohkem erilasteaedadele ja kasutati nende näidiskavasid, mis ei pruugi tavalasteaedadele sobida. Tehti ettepaneku koostada näidiskavasid puudespetsiifikast lähtuvalt ja lisada sinna hindamisvõimalusi, arendustöö suundi ja võtteid (Oolep, 2012).

Kirsi (2009) töö puhul võib probleemiks pidada seda, et lapsevanem ei olnud huvitatud IAK rakendamisest ja koostatud variant jäi vaid teoreetiliseks. Reaalselt laps ei saanud võimalikku abi probleemsete valdkondade arendamiseks.

IAK rakendamise positiivsed tagajärjed. IAK rakendamise positiivsetest tagajärgedest nimetasid nii nägemis- kui ka intellektipuudega laste rühma õpetajad eelkõige võimalust tagada lastele võimetekohast arengut ning paranenud koostööd meeskonnaliikmete vahel ja lapsevanematega (Virula, 2012; Oolep, 2012). Virula uurimuses märgiti veel, et tegevuste jõukohastamine, abistavate vahendite kasutamine, õpetaja vahetu juhendamise osakaalu suurenemine, lapsega tegelevate spetsialistide ülesannete ja vastutuse ühtlasem jaotumine soodustavad lapse arengut. Lapsed on muutunud julgemateks, osavamateks ning saavad parema valmisoleku kooliks. Samuti saab IAK-sse kirja pandud tegevusi täiendada või ümber kujundada (Virula, 2012). Oolepi uurimuses lisati, et IAK täitmine aitab põhjalikumalt läbi

mõelda last arendavad tegevused ning töö selle järgi raamib paremini tehtavat arendustööd, samuti suureneb lapsevanemate roll koostöös. Osades intellektipuudega laste rühmades kasutatakse IAK-sse seatud eesmärke ka nädalaplaanide koostamisel (Oolep, 2012). Ka Utsal tõi välja, et tema bakalaureusetöona koostatud IAK rakendamise käigus paranesid lapse mootorika, üldoskused ja kõne (Utsal, 2009).

Uurimistöö eesmärk ja ülesanded

Koolieelse lasteasutuse seaduse (1999) järgi võib kohaliku omavalitsuse volikogu otsusel toimuda õppe- ja kasvatustegevus lasteasutuses või selle rühmas teises keeles peale eesti keele. Valdava enamuse muukeelsetest rühmadest eesti lasteaedades moodustavad vene õppekeele rühmad (Selliov, 2011). Haridus- ja Teadusministeeriumi andmetel (andmed saadud teabenõude kaudu) töötas Eesti lasteaedades 2012/13. õppeaastal 699 vene õppekeele rühma, kus käis kokku 13 455 last. Nendest rühmadest 46 olid eri- ja 6 sobitusrühmad, kus käis vastavalt 498 ja 98 last. Arvatavasti on ka nendes rühmades lapsi, kes vajavad individuaalset arendamist IAK vormis.

Kuigi IAK koostamist ja rakendamist Eesti lasteaedades on uuritud mitmetes eelnevalt tutvustatud üliõpilastöodes, puuduvad nendes andmed venekeelsete lasteaedade või rühmade kohta. 2009/10. õppeaasta andmetel töötas enamus keelekümblus- ja vene õppekeele rühmadest Ida-Virumaal ja Harjumaal (Selliov, 2011). Kohtla-Järvel töötasid 2012/13. õppeaastal vene õppekeele eri- ja sobitusrühmad kolmes lasteaias (andmed saadud teabenõude kaudu).

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada, millised probleemid esinevad individuaalse arenduskava koostamisel Kohtla-Järve lasteaedade vene õppekeele erirühmades seal töötavate õpetajate hinnangul ja võrrelda saadud tulemusi eestikeelsete lasteaedade andmetega. Töö uurimisküsimused on:

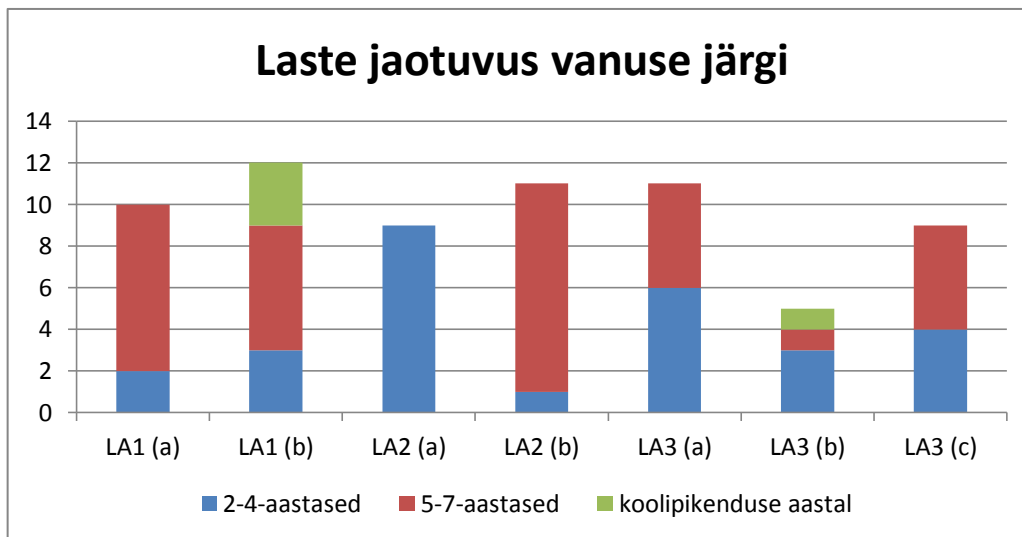
1. Mis aastast alates kasutatakse IAK Kohtla-Järve lasteaedade venekeelsetes erirühmades ning missugune on erirühmades töötavate õpetajate IAK koostamise kogemus?
2. Millised koolitused ja materjalid on olnud abiks IAK koostamisel erirühmades seal töötavate õpetajate hinnangul?
3. Kui vajalik on IAK koostamine ja rakendamine erirühmades ja millised probleemid esinevad IAK koostamisel erirühmades seal töötavate õpetajate hinnangul?

4. Kuivõrd erinevad eesti- ja venekeelsete lasteaegade õpetajate hinnangud IAK koostamisele?

Meetod

Valim

Uurimuses osalevad kõik kolm Kohtla-Järve lasteaeda, kus 2012/13. õppeaastal töötavad vene õppekeelega erirühmad. Erirühmi on 7, neist 3 kehapuudega laste rühma, 2 tasandusrühma, 1 arendus- ja 1 nägemispuudega laste rühm. Erirühmades käib kokku 67 last, nendest 2-4 a – 28, 5-7 a – 35 ja koolipikenduse aastal – 4. Laste jaotuvust vanuse järgi rühmades näitab Joonis 1.

Joonis 1. Laste jaotuvus vanuse järgi rühmades. Märkus: LA – lasteaed ; a, b, c – rühm.

Valimi moodustasid 13 õpetajat, neist 6 töötasid kehapuudega laste rühmas, 3 tasandusrühmas, 2 arendus- ja 2 nägemispuudega laste rühmas. Uurimuse läbiviimise ajal ei olnud ühes tasandusrühmas teist õpetajat.

Vastajate keskmine vanus oli 49 aastat. Kõige noorem vastaja oli 36-aastane ja kõige vanem 60-aastane. Kõik õpetajad olid pedagoogilise kõrg- või keskeriharidusega, kuid ühelgi neist ei olnud eripedagoogika-alast kõrgharidust. Kaheteistkümnel õpetajal oli läbitud eripedagoogika kursus 320 või 160 tunni mahus, ühel õpetajal puudus eripedagoogika-alane ettevalmistus. Vastajate tööstaž erirühma õpetajatena jäi vahemikku 4 kuud – 19 aastat.

Täpsema ülevaate vastajate vanusest, eripedagoogika-alasest ettevalmistusest ja tööstaažist erirühma õpetajatena annab Tabel 1.

Tabel 1. *Vastajate vanus, ettevalmistus ja tööstaaž erirühma õpetajana*

	LA1				LA2				LA3				
	a		b		a		b		a		b		c
	Õ1	Õ2	Õ1	Õ2	Õ1	Õ2	Õ1	Õ2	Õ1	Õ2	Õ1	Õ2	Õ1
Vanus (aastates)	40	58	55	55	40	38	49	54	58	60	41	36	51
Eripedagoogika -alane ettevalmistus (tundides)	320	320	-	320	320	320	320	320	160	160	320	320	320
Tööstaaž (aastates)	8	4	1	1	8	3	11	19	4	6	3	>0,5	15

Märkus: LA – lasteaed; a, b, c – rühm; Õ – õpetaja.

Hindamismeetod

Kuna soovisin uurida õpetajate hinnanguid IAK koostamisele ja sellega seonduvatele probleemidele ning saada ülevaadet IAK koostamise kogemustest Kohtla-Järve lasteaedades, tegin uurimuse ankeetküsitluse kaudu. Küsimustiku koostamisel toetusin Kristi Virula ja Kethe Oolepi ankeetidele, kes uurisid 2012. aastal oma magistritöodes IAK koostamist nägemis- ja intellektipuudega lastele lasteaedades üle Eesti. Küsimustik (vt Lisa 1) koosnes neljast osast ja sisaldas 24 küsimust:

- I osa – küsimused laste ja rühma kohta (erirühma tüüp, laste arv ja vanus, arengu hindamise alused, koostöö spetsialistidega, lisategevused IAK koostamisel, IAK-de arv sel õppeaastal);
- II osa – IAK koostamine lasteaias tervikuna (esimese IAK koostamise aasta; juhiste, vormi, koordinaatori olemasolu; planeeritud tegevuste jaotus; IAK meeskonna koosseis; juhised lapsevanematele);

- III osa – õpetajate isiklikud kogemused ja arvamused (koostatud IAK-de arv, abiks olnud koolitused ja materjalid, tekkinud probleemid, positiivsed tagajärjed, IAK vajalikkus erirühmas);
- IV osa – vastajate üldandmed (vanus, haridustase, tööstaaž).

Esimest ja teist osa palusin täita mõlemal rühmaõpetajal koos ning kolmandat ja neljandat osa eraldi. Ankeet sisaldas nii valikvastustega kui ka avatud küsimusi. Tõlkisin eesti keeles koostatud küsimustiku vene keelde (vt Lisa 2), et õpetajatel oleks mugavam vastata ja oma arvamust avaldada. Küsimustik oli anonüümne.

Protseduur

Uurimus toimus 2012/13. õppeaastal. Valimi moodustamiseks vajasin andmeid, millistes Kohtla-Järve lasteaedades töötavad vene õppekeele erirühmad. Infot selle kohta otsisin esmalt lasteaedade veebilehtedelt. Täpsustamiseks kirjutasin ka Kohtla-Järve haridusspetsialistile Eha Karusele. Kuna vastust mõnda aega ei olnud, esitasin Haridus- ja Teadusministeeriumi veebilehe kaudu teabenõude, millele vastas analüüsiosakonna peaanalüütik Priit Laanoja. Samal päeval sain vastuse ka Eha Karuselt. Sain teada, et vene õppekeele erirühmad töötavad kolmes lasteaias. Jaanuaris 2013. a kohtusin õppealajuhataja või direktoriga ja viisin sinna paber kandjal küsimustikud. Tutvustasin neile uurimuse eesmärki ja ankeeti, vastasin tekkinud küsimustele. Kõik lasteaiad olid vastutulelikud ja nõustuti ankeete täitma. Jätsin küsimustikud õppealajuhataja või direktori kätte ja nad edastasid neid ise õpetajatele. Kokkulepitud ajal sain täidetud ankeedid tagasi. Andmete töötlemiseks kasutasin programmi Microsoft Excel.

Tulemused

Tulemused on esitatud kolmes osas. Esimeses osas kirjeldan IAK koostamise korraldust lasteaedades, sh kogemusi, juhiste, vormide, koordinaatori olemasolu ja IAK valdkondlikku jaotust. Andmed on grupeeritud lasteaedade kaupa. Teises osas analüüsin laste arengu hindamist ning meeskonnatööd hindamisel ja IAK koostamisel. Andmed on esitatud erirühmade kaupa. Viimases osas toon välja õpetajate isiklikud kogemused ja arvamused

seoses IAK koostamisega (koolitused, materjalid, probleemid ja positiivsed tagajärjed, IAK vajalikkus).

Individuaalse arenduskava koostamise korraldus lasteaedades

Lasteaedade kogemus IAK-de koostamisel oli erinev (vt Tabel 2). Kõige väiksem koostatud IAK-de arv oli 1 ja kõige suurem – 51. Esimene IAK koostati ühes lasteaia 2005. aastal (LA1) ja teistes lasteaedades 2008. aastal. Selged juhised IAK koostamise ja rakendamise kohta lasteaia õppekavas on vähesel määral olemas LA3. Kindlat vormi IAK koostamiseks kasutatakse LA1, teistes lasteaedades kindlat vormi ei ole. Ühes neist märgiti (LA3), et vormistamisel lähtutakse lapse individuaalsetest vajadustest ja omadustest. IAK koostamise koordinaator oli olemas LA3 ja see on õppealajuhataja. Allolev tabel annab ülevaate esimese IAK koostamise aastast, IAK-de arvust, juhiste, vormi ja koordinaatori olemasolust lasteaedades.

Tabel 2. *Esimese IAK koostamise aasta, IAK-de arv, juhiste, vormi, koordinaatori olemasolu*

Lasteaed	Aasta	Juhised LA ÕK-s IAK rakendamise kohta	IAK vorm	IAK koostamise koordinaator	IAK-de arv
LA1 (a,b)	2005	On tegemisel	Jah	Ei	2
LA2 (a,b)	2008	Ei ole	Ei	Ei	1
LA3 (a,b,c)	2008	Jah, vähesel määral	Ei	Jah, õppealajuhataja	51

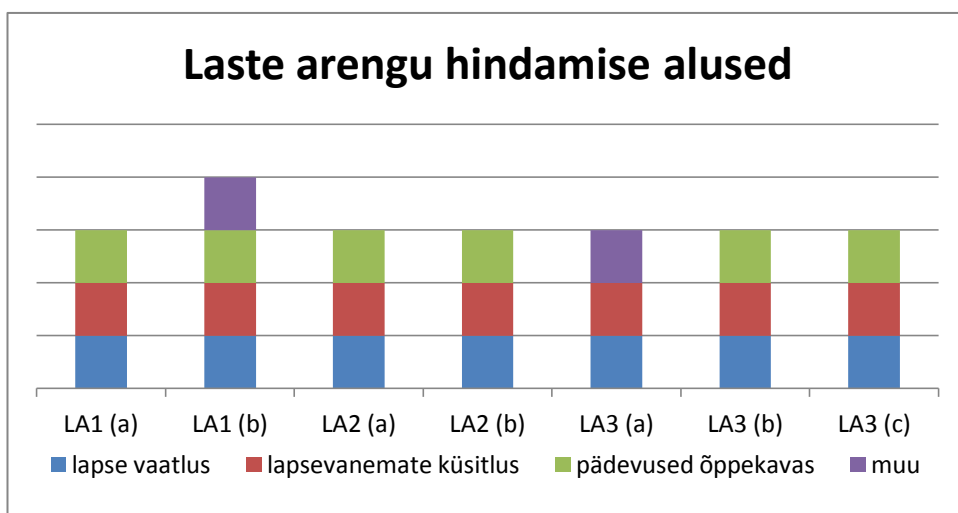
Märkus: LA – lasteaed; a, b, c – rühm; ÕK – õppekava.

IAK valdkondlik jaotus. Lapsele planeeritud tegevused jaotati IAK-des erinevalt. Küsimustikus olid pakutud järgmised jaotuse variandid: 1. Õppetegevuse valdkondade ja üldoskuste väljatoomine (riikliku õppekava järgi); 2. Lapse arengu jaotamine põhivaldkondadeks; 3. Erinevate valdkondade kombineerimine (kahe eelmise variandi ühendamise); 4. Muu jaotus (valdkondade täpsustamisega). LA2 valiti esimene variant. Antud jaotuse kasutamist põhjendas vastaja sellega, et koostas riikliku õppekava lihtsustatud versiooni. LA1 kasutati kombineeritud IAK vormi, mis tähendab nii õppetegevuse valdkondade ja üldoskuste väljatoomist kui ka lapse arengu jaotamist põhivaldkondadeks (kognitiivseteks, mootorseteks, sotsiaalseteks jt oskusteks). Põhjenduseks oli kirjutatud, et koolieeliku arengus on oluline kõik, õppetegevuse käigus formeeruvad arengu

põhivaldkonnad, põhivaldkondade arendamisel kujundatakse õppetegevust ja üldoskusi. IAK-s maksimaalselt kasutatakse kõiki tegevuse valdkondi. LA3 kasutatakse nii esimest, teist kui kolmandat jaotust lähtuvalt lapse individuaalsetest vajadustest ja omadustest. Täpseid viise ja ülesandeid, kuidas saab lapsevanem oma lapse arengule kaasa aidata, kirjutatakse IAK-sse ühes lasteaaias (LA1). LA3 märgiti, et IAK-sse täpseid ülesandeid ei kirjutata, kuid suuliselt arutatakse planeeritud otsuseid arendamise kohta, jagatakse omavahel edusamme ja ebaõnnestumisi.

Laste arengu hindamine ja meeskonnatöö erirühmades

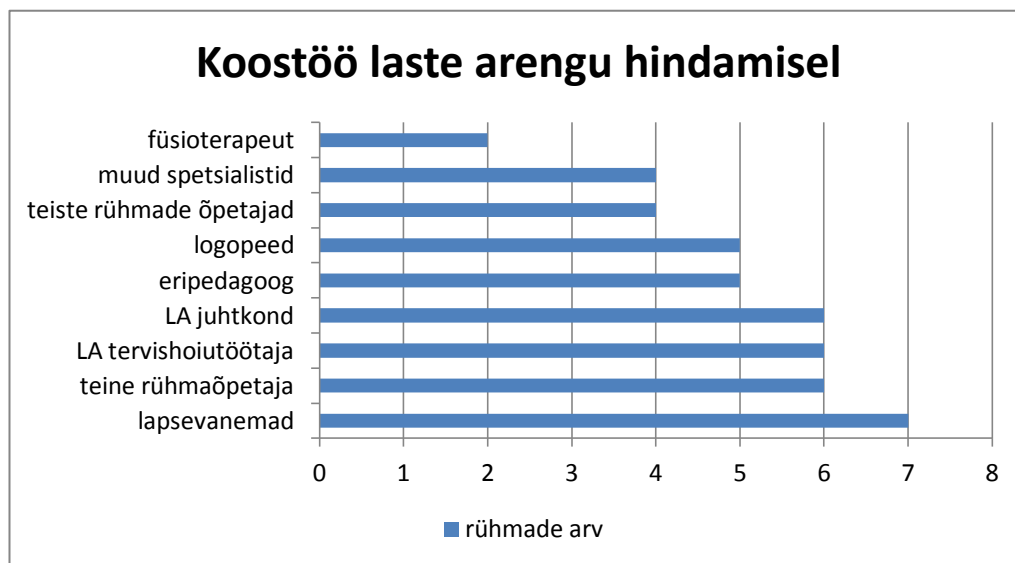
Laste arengutaseme hindamiseks kasutati kõigis seitsmes rühmas lapse vaatlust ja lapsevanemate küsitlusi (vt. Joonis 2). Kuues rühmas kasutati ka lasteaia õppekavas kirjeldatud pädevusi vanuste kaupa. Muude variantide seas nimetati Viivi Neare intervjuud, Eve Kikase joonistamise testi ja „Arengu jälgimise mängu“ (LA1b) ning lapse vanust, oskusi ja tugevad külgi (LA3a).

Joonis 2. Lapse arengu hindamise alused

Koostööd spetsialistidega laste arengu hindamisel 2012/13. õppeaastal näitab Joonis 3. Küsimustikus etteantud vastusevariantidest märgiti kõige rohkem koostööpartneritena lapsevanemaid (kõik rühmad) ja kõige vähem füsioterapeudi (2). Eripedagoogi ja logopeediga tegid koostööd viis rühma. Eripedagoog või logopeed osales arengu hindamisel kõigis rühmades, kolmes rühmas osalesid mõlemad tugispetsialistid koos. Arsti, psühholoogi ja

sotsiaaltöötajaga ei teinud koostööd ükski rühm. Neljas rühmas osalesid laste arengu hindamisel ka muud spetsialistid: liikumis- ja muusikaõpetaja (4), eesti keele õpetaja (2) ja ravivõimlemise instruktor (1).

Joonis 3. Koostöö spetsialistidega laste arengu hindamisel 2012/13. õppeaastal

Nende laste arengutaseme hindamiseks, kellele koostati IAK, kasutati lisategevustena kahes rühmas koostööd spetsialistidega (LA3 b,c). 2012/13. õppeaastal koostati IAK-d ühes lasteaia (LA3) üheksale lapsele: 5 arendusrühmas, 3 tasandusrühmas ja 1 kehapuudega laste rühmas. Teistes lasteaedades ei olnud õpetajate hinnangul sel õppeaastal IAK vajavaid lapsi.

IAK meeskondade koosseis lasteaedades ja rühmades oli erinev. Kõige väiksemasse meeskonda kuulusid vaid rühmaõpetajad (LA2a) ja kõige suurema moodustasid kõik küsimustikus etteantud spetsialistid (LA3b). LA3 arendusrühmas oli IAK meeskond kõige suurem (10 liiget), see oli ka lasteaed, kus IAK kogemus oli kõige ulatuslikum ning IAK koostamist koordineeris eraldi inimene (õppealajuhataja). Kõige rohkem osalesid IAK rakendamise protsessis rühmaõpetajad (kõik rühmad) ja kõige vähem füsioterapeut (1). Logopeed ja eripedagoog kuulusid IAK meeskonda kolmes rühmas. Arst ja psühholoog ei osalenud IAK rakendamises üheski lasteaia. Täpsema ülevaate IAK rakendamise protsessis osalevatest spetsialistidest annab Tabel 3. Tabelis on välja toodud IAK meeskonnaliikmed rühmatüüpide kaupa. Rühmi on viis, sest ülejäänud kahes rühmas puudus IAK koostamise kogemus.

Tabel 3. IAK meeskonnaliikmed rühmatüüpide kaupa

Meeskonnaliikmed	Nägemispuudega	Kehapuudega laste		Arendusrühm	Tasandusrühm
	laste rühm	rühmad			
	LA1 (a)	LA2 (a)	LA3 (a)	LA3 (b)	LA3 (c)
Rühmaõpetajad	+	+	+	+	+
Õpetaja abi	+	-	+	+	+
Logopeed	-	-	+	+	+
Eripedagoog	+	-	-	+	+
Liikumisõpetaja	+	-	+	+	+
Muusikaõpetaja	+	-	+	+	+
Füsioterapeut	-	-	-	+	-
LA tervishoiutöötaja	+	-	+	+	-
Lapsevanemad	+	-	+	+	+
LA juhtkond	-	-	+	+	+

Õpetajate isiklikud kogemused ja arvamused

Küsimustiku täitsid 13 õpetajat, kuuel neist oli IAK koostamise kogemus. Koostatud IAK-de arv ühe õpetaja kohta jäi vahemikku 1-24. Kõige suurem IAK koostamise kogemus oli arendus- ja tasandusrühmade õpetajatel, kes kokku olid koostanud vastavalt 25 ja 24 IAK. Kehapuudega laste rühmade õpetajad olid koostanud kokku 3 IAK ja nägemispuudega laste rühma õpetajad 2 IAK.

IAK koostamisel abiks olnud materjalid, kirjandus ja koolitused. Materjalidest ja juhenditest, millest oli abi IAK koostamisel, nimetati kaks korda Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava ja neli korda selle juurde kuuluvat juhendmaterjali kogumikus „Lapse arengu hindamine ja toetamine“ (Häidkind & Kuusik, 2009). Samuti märgiti materjale, mis on saadud eripedagoogika kursustel (2); materjale, mis on saadud Narva Kolledžis õppimise ajal (1). Üks õpetaja juhendus ka kolleegide nõuannetest, kuna töötas erirühmas alles septembrist 2012. a.

Koolitustest IAK koostamise teemal nimetati 6 korda eripedagoogika kursusi Kersti Võlu Koolituskeskuses Jõhvis, mis olid läbi viidud Tallinna (4) või Tartu (2) Ülikooli poolt. Peale selle läbisid kolm õpetajat 16-tunnise koolituse koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava rakendamise ja IAK koostamise kohta, mis toimus 1.-2. oktoobril 2011.a. Toilas (lektor Jelena Ivanova, TÜ Narva Kolledž). Üks vastaja sai teadmisi IAK koostamise kohta

õppides Narva Kolledži Avatud Ülikoolis. Vastamata jätsid neli õpetajat (kõigil neist puudus IAK koostamise kogemus).

Saadud teadmised ja oskused on IAK koostamiseks piisavad viie vastaja arvates, kolm õpetajat vastasid „Ei“ ja viis jätsid küsimusele vastamata (kõigil neist puudus IAK koostamise kogemus). Küsimusele, millistel teemadel soovitakse täiendavat informatsiooni, vastati, et kursustel oli palju teooriat IAK tähtsusest ja kasulikkusest, kuid ei olnud konkreetseid juhiseid, näidiseid, vorme IAK koostamiseks. Sooviti lisakirjandust ja metoodikaid töötamiseks IAK-d vajavate lastega. Märgiti ka, et on vajalik ja kasulik igasugune informatsioon erirühmade kohta.

Probleemid IAK rakendamise protsessis. Probleeme seoses IAK rakendamisega töid välja vaid kaks vastajat kuuest (IAK koostamise kogemusega). Üks neist nimetas raamatute, juhendite, vormide puudumist laste erivajaduste erinevate liikide kohta. Teine kirjutas, et lasteaias ei ole psühholoogi, arsti, sotsiaaltöötajat. See raskendas IAK koostamist, võttis rohkem aega (koostamisel oli läbi viidud lapse vaatlus, vestlus lapsega ja lapsevanematega, testimine jne). Ülejäänud nelja vastaja arvates ei ole probleeme tekkinud. Üks lisas, et teatud aja möödudes tehti järeldusi ja vajaduse korral jätkati nõrkade kohtade korrigeerimist suhtlemises, eneseteeninduses, motoorikas jne, et saavutada positiivset dünaamikat.

IAK rakendamise positiivsed tagajärjed. IAK rakendamise positiivsetest tagajärjedest nimetati püstitatud eesmärkide ja ülesannete saavutamist (2 korda). Samuti märgiti positiivse dünaamika ilmumist lapse käitumises; tähelepanu, verbaalsete ja mitteverbaalsete jäljendamisoskuste paranemist; ärrituvuse ja agressiivsuse langemist. Üks vastaja kirjutas, et mida varem oli koostatud IAK, seda edukamad olid arendamise tulemused: üks laps ületas raskused ja sai jätkata õppimist rühma õppekava järgi, teisel ilmned olulised paranemised õppetegevuses.

IAK vajalikkus õpetajate hinnangul. IAK koostamise ja rakendamise vajalikkust erirühmas hindasid vastajad järgmiselt: väga vajalik – 4, vajalik – 4, raske öelda – 1, ei ole vajalik – 1, vastamata – 3. Vastuseid „Väga vajalik“ ja „Vajalik“ põhjendati sellega, et IAK on kasulik arendamiseks lapsel eneseteeninduse oskusi, enesekindlust ja ka sotsialiseerimise mõttes. Märgiti, et „tekib võimalus ettevaatlikult toetada ja laiendada lapse mängu“. IAK koostamist peeti vajalikuks, kui rühmas on IAK vajavad lapsed. Samuti toodi välja, et tänu IAK-le ületavad lapsed oma raskusi, neil tõuseb motivatsioon, enesehinnang, paraneb

õppetegevus. Märgitigi, et see on võimalik vaid meeskonnatöös, koostöös kõigi täiskasvanutega, kellel on lapsega kontakt. Ühes rühmas planeeritakse tegeleda IAK koostamisega tuleval aastal. Vastuse „*Ei ole vajalik*“ põhjendati sellega, et ortopeediliste probleemidega laste rühmas ei ole IAK rakendamine vajalik, sest „individuaalset tegevust on raske organiseerida. Lihtsam on ühise tegevuse ajal – igale lapsele individuaalne lähenemine“.

Arutelu

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008) kohustab vajadusel koostama ja rakendama IAK erivajadustega laste arengu toetamiseks. IAK koostamist Eesti lasteaedades on uuritud (Kirs, 2009; Oolep, 2012; Saareoja, 2005; Utsal, 2009; Virula, 2012), kuid uurimustes puuduvad andmed vene õppekeelelaste lasteaedade kohta. Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada, millised probleemid esinevad IAK koostamisel Kohtla-Järve lasteaedade vene õppekeelelaste erirühmades seal töötavate õpetajate hinnangul ja võrrelda saadud tulemusi eestikeelsete lasteaedade andmetega. Arutelus võrdlen vene õppekeelelaste lasteaedade õpetajatelt saadud andmeid eestikeelsete lasteaedade varasemate andmetega.

Uurimuse tulemustest selgus, et *esimene* IAK koostati ühes Kohtla-Järve lasteaias 2005. aastal ja kahes lasteaias 2008. aastal. Oolepi uurimus (2012) näitas, et intellektipuudega laste rühmades hakati IAK-d koostama valdavalt 2002-2007. aastatel. Võib näha, et venekeelsetes erirühmades võeti IAK kasutusele pisut hiljem. Eesti Vabariigi haridusvaldkonna seaduste järgi peab lastele olema tagatud võimetekohane õpetus, mida rühma õppekava ei pruugi alati tagada. Kuigi arendustegevus erirühmades toimub arvestades erivajaduste spetsiifikat, erinevad lapsed rühmas vanuse ja puude sügavuse poolest. Seega on IAK rakendamine kindel viis toetada lapse arengut ja pakkuda just talle sobivat õpetust. Võib olla olid venekeelsete lasteaedade õpetajad vähem kaasatud haridusuuendustesse ning harjumine sellega, et üha suurem vabadus õpetust planeerida anti õpetajatele, võttis enam aega.

Käesolev uurimus näitas, et IAK koostamise kogemus oli vähem kui pooltel vastanud õpetajatel ja sõltus suuresti rühmatüübist. Valdav enamus IAK-dest koostati arendus- ja tasandusrühmades (üle 20), nägemis- ja kehapuudega laste rühmades olid koostatud mõned

üksikud IAK-d. Põhjuseks võib olla see, et kehapuudega laste rühmades käisid valdavalt ortopeediliste probleemidega lapsed ja IAK-sid koostatakse vaid siis, kui nimetatud probleemidele kaasnes veel mingi erivajadus (nt intellektipuue). Arendus- ja tasandusrühmades erinevad lapsed üksteisest puude sügavuse poolest tõenäoliselt rohkem. Üldiselt koostasid venekeelsete erirühmade õpetajad umbes sama palju IAK-sid kui nägemis- ja intellektipuudega laste rühmade õpetajad (Oolep, 2012; Virula, 2012). Seega õpetajate kogemuste osas suuri erinevusi ei ilmnunud. Põhjuseks on tõenäoliselt see, et IAK-sid vajavad lapsed võivad olla igas rühmas sõltumata õppekeelest ja lasteasutuse kohustus on tagada kõikidele võimetekohane arendus- ja õppetegevus.

Planeeritavate tegevuste jaotamiseks IAK-s toovad Häidkind ja Kuusik (2009) välja jaotuse arengu põhivaldkondade või õppetegevuse valdkondade ja üldoskuste kaupa. Võimalik on ka nende variantide kombineerimine. IAK koostamisel tuleb lähtuda konkreetse lapse vajadustest ja IAK-s kajastada vaid individuaalset arendamist vajavad valdkonnad (Häidkind & Kuusik, 2009). Uurimus näitas, et lapsele planeeritud tegevused jaotati venekeelsetes IAK-des erinevalt, pigem oldi jaotuste kirjeldamisel ebakindlad (kindlat IAK vormi kasutati ühes lasteaias, juhised IAK rakendamise kohta olid vähesel määral olemas veel ühe lasteaia õppekavas). Varasemate uurimuste (Kirs, 2009; Oolep, 2012; Saareoja, 2005; Utsal, 2009; Virula, 2012) andmetel kasutati kõige rohkem IAK jaotust arengu põhivaldkondade kaupa, vähem esinesid ka teised variandid. IAK vormistus ja esindatud valdkonnad erinesid sõltuvalt lapse vajadustest. Oolepi (2012) uurimusest ilmnus, et enamikus arendusrühmadega lasteaedades olid õppekavas selged juhised IAK rakendamise kohta. Seega võib näha, et venekeelse õppekavaga lasteaedades justkui veel ei suudetud/julgetud selget vormistust välja töötada, kuid vajadust tunnetati. Teiselt poolt tundub, et riikliku õppekava järgi joonduti enam ning arengu põhivaldkondi kasutati IAK jaotuses vähem. Põhjuseks võib olla see, et kuna tuntakse puudust vormidest ja näidiskavadest, ollakse vormistamisega ettevaatlikud ja eelistatakse lähtuda seadusest. Eriti kehtib see väikese IAK koostamise kogemusega lasteaedade puhul. Suurema IAK koostamise kogemusega lasteaias kasutati kõiki võimalikke jaotuse variante ja toetuti ka IAK koostamise soovituslikule juhendile (Häidkind & Kuusik, 2009).

Laste arengu hindamine lasteaias võib toimuda vaatluste, vestluste, laste tööde, arengu hindamise testide ja meetodikate kasutamise kaudu. Probleemide korral viiakse tugispetsialistide poolt läbi täiendavad uuringud (Veisson & Nugin, 2009). Nii selle kui ka

varasemate uurimuste (Kirs, 2009; Oolep, 2012; Saareoja, 2005; Utsal, 2009; Virula, 2012) tulemused näitasid, et kõikide laste arengutaseme hindamiseks kasutati kõige rohkem vaatlust, lasteaia õppekavas kirjeldatud pädevusi ja lapsevanematelt saadud infot. IAK-sid vajavate laste arengu hindamiseks kasutati lisaks tugispetsialistide poolset hindamist ja arengu hindamise teste/metoodikaid. Seega hindamise osas suuri erinevusi vene- ja eestikeelsete lasteaedade vahel ei ilmnunud. Põhilised arengu hindamise meetodid olid samad, kuid varasemates uurimustes nimetati rohkem erinevaid arengu hindamise vahendeid (Astmed programm, PEP-R test, Strebeleva metoodika). Põhjuseks võib olla see, et varasemates uurimustes osalesid ka eripedagoogid, kellel on rohkem teadmisi ja oskusi põhjalikumaks hindamiseks. Samas pole teada, kui palju kasutatakse eesti keelest kohandatud või venekeelseid arengu hindamise vahendeid ja kuivõrd on need kättesaadavad venekeelsetele lasteaedadele. Arengu hindamist venekeelsetes lasteaedades võiks põhjalikumalt uurida, lisades valimisse ka tugispetsialiste ja lasteasutuse juhtkonna.

Et lapse vajadusi hästi tunda ja tema arengut efektiivselt toetada on oluline koostöö õpetajate, lapsevanemate ja teiste spetsialistide vahel (Veisson & Nugin, 2009). Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2008) järgi peab IAK koostamine toimuma *meeskonnatööna*, milles osalevad rühmaõpetajad, eripedagoog/logopeed, teised spetsialistid ja lapsevanemad. Nii käesolevast kui ka Virula (2012) uurimusest ilmnes, et laste arengu hindamisel tehti kõige rohkem koostööd rühma teise õpetajaga, lapsevanemate, lasteasutuse juhtkonnaga, eripedagoogi ja/või logopeediga. Peaaegu või üldse ei toimunud koostööd arsti ja sotsiaaltöötajaga. Põhjuseks võib olla see, et nimetatud spetsialistid ei kuulu koolieelse lasteasutuse personali miinimumkoosseisu ja väljaspool asutust on infovahetus keeruline (üksnes lapsevanema loal). Käesolevas uurimuses toodi välja arsti, psühholoogi ja sotsiaaltöötaja puudumist lasteaias ka probleemide osas, kuna see raskendab IAK koostamist, hindamine võtab rohkem aega. *IAK koostamise meeskonnad* erinesid nii selles kui ka varasemates uurimustes (Oolep, 2012; Saareoja, 2005; Virula, 2012) liikmete arvu ja koosseisu poolest. Kõige rohkem osalesid IAK koostamise protsessis rühmaõpetajad, lapsevanemad, eripedagoog ja logopeed. Erineval määral olid kaasatud lasteasutuse juhtkond, füsioterapeut, liikumis- ja muusikaõpetaja. Seega võib näha, et meeskonnatöö osas IAK koostamisel eesti- ja venekeelsete lasteaedade vahel suuri erinevusi ei ilmnunud. Sarnaselt Virula (2012) uurimusele selgus käesolevas töös, et enamikus lasteaedades ei ole kindlat IAK koostamise koordinaatorit. Vaid ühes (kõige suurema IAK koostamise kogemusega) lasteaias

oli ta kindlaks määratud. Põhjuseks võib olla see, et väikese IAK koostamise kogemusega lasteaedades ei ole veel kindlat väljatöötatud süsteemi ja seega ka koordinaator muutub sõltuvalt olukorrast.

Üheks põhiliseks eelduseks IAK rakendamisel on *õpetajate ettevalmistus* ja valmisolek IAK koostamiseks (Häidkind & Kuusik, 2009). Käesolevas uurimuses nimetati põhiliseks koolituseks IAK koostamise teemal eripedagoogika kvalifikatsioonikursust, temaatilise koolituse olid läbinud kolm õpetajat kolmeteistkümnest (pooled IAK koostamise kogemusega õpetajatest). Seega sai enamus õpetajatest vaid üldise ettekujutuse IAK-st, mis ei arvesta erivajaduste liike ja spetsiifikat. Oolepi (2012) ja Virula (2012) uurimustes nimetati rohkem koolitusi, mille läbiviijateks olid eriõppeasutused või organisatsioonid (Tartu Emajõe Kool, Tallinna Heleni Kool, Eesti Logopeedide Ühing, Eesti ja Soome Pimedate Liidud jm) ja arvatavasti keskenduti nendel koolitustel ka konkreetsetele erivajadustele. Põhjuseks, miks Kohtla-Järve lasteaedade õpetajad ei osalenud sellistel koolitustel, võib olla see, et need olid läbi viidud väljaspool Ida-Virumaad ja osalemine nõuaks lisa-aega, takistuseks võis olla ka eesti keele vähene valdamine. Täiendavat informatsiooni sooviti (nagu ka Oolepi (2012) ja Virula (2012) uurimustes) erivajaduste ja erimetoodika osas, tunti puudust konkreetsetest juhistest, näidistest ja vormidest IAK koostamiseks. Seega võib näha, et nii eesti- kui ka venekeelsetes lasteaedades soovitakse rohkem infot erivajaduste, erimetoodika ja IAK sisulise poole kohta.

Materjalidest ja juhenditest kasutati IAK koostamisel kõige rohkem nii selles kui ka varasemates uurimustes raamatut „Lapse arengu hindamine ja toetamine“, mis kuulub soovituslikuna Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2008) juurde, koolitustel saadud materjale ja kollegide/tugispetsialistide abi. Seega võib näha, et põhilised infoallikad on eesti- ja venekeelsetel lasteaedadel samad. Oolepi (2012) ja Virula (2012) uurimustes nimetati ka materjale kindlate erivajaduste liikide kohta ja erinevaid arengu hindamise vahendeid, neid käesolevas uurimuses ei mainitud. Venekeelseid allikaid ja juhendmaterjale konkreetsete erivajaduste liikide kohta vastajad samuti ei nimetanud.

IAK rakendamise käigus on oluline märgata ilmnevaid probleeme ja edasiminekuid, leida igas lasteaias ja igale lapsele sobivaim lahendus. *Probleemina* seoses IAK rakendamisega toodi sarnaselt varasematele uurimustele välja raamatute, juhendite, vormide ja tugispetsialistide (arst, psühholoog, sotsiaaltöötaja) puudumine. Põhjus on tõenäoliselt

selles, et koolitused ei võimalda saada põhjalikku ja piisavat infot, soovitakse juhendeid, mis puudutaksid kindlaid erivajaduste liike. Ka tugispetsialistide puudumine lasteaias raskendab IAK koostamist, sest koostöö spetsialistidega teistest asutustest võtab rohkem aega või üldse ei toimu. Antud uurimuses ilmnisid probleemid just väikese IAK koostamise kogemusega lastaeadades. Seega võib öelda, et mõned probleemid on tingitud ka kogemuse puudumisest, alustada on alati raskem. Siinkohal võiksid lasteaiad teha rohkem koostööd, jagada omavahel kogemusi, raskusi ja edusamme. Erinevalt varasematest uurimustest (Kirs, 2009; Oolep, 2012; Virula, 2012) ei nimetatud käesolevas uurimuses üldse meeskonnatöö või lapsevanematega seotud probleeme.

IAK rakendamise *positiivsed tagajärjed* kõigis uurimustes olid seotud eelkõige edusammudega lapse arengus ja käitumises. Enamus uurimuses osalenud õpetajatest pidas IAK koostamist ja rakendamist erirühmas vajalikuks või väga vajalikuks, sest see mõjutab positiivselt lapse oskusi, enesehinnangut ja motivatsiooni. See on ootuspärane, sest IAK ülesandeks ongi lapse arengu toetamine. Seega uurimuste tulemuste põhjal võib väita, et IAK rakendamine õpetajate hinnangul õigustab end ja aitab saavutada püstitatud eesmärgi. Nii kogeb eduelamust oma töös ka õpetaja. Mittevajalikuks peeti IAK koostamist ortopeediliste probleemidega laste rühmas, sest individuaalset tegevust on raske organiseerida ja lihtsam on läheneda igale lapsele individuaalselt ühise tegevuse ajal. Siinkohal võib nõustuda, et rühmas, kus laste arengutase ei erine oluliselt ja kus õpetaja saab ise vajadusel õppetegevust diferentseerida, IAK rakendamine tõepoolest ei õigusta end. Oolepi (2012) ja Virula (2012) töödes märgiti veel paranenud koostööd meeskonnaliikmete ja lapsevanemate vahel, mida antud uurimuses ei nimetatud, kuna need polnud probleemiks.

Kokkuvõtteks võib öelda, et väga suuri erinevusi IAK rakendamisel vene õppekeelega erirühmades ja varasemate uurimuste andmete vahel ei ilmnenu. IAK koostamise kogemused on umbes samad nagu ka põhilised hindamise alused, meeskondade koosseis, kasutatavad materjalid, hinnangud IAK olulisusele, ettetulnud probleemid. Peamised erinevused olid, et varasemates uurimustes eelistatud IAK jaotust arengu põhivaldkondade kaupa kasutati kõige vähem. Samuti olid eestikeelsete lasteaedade õpetajad osalenud rohkem erinevatel koolitustel, antud töös nimetati põhiliseks koolituseks IAK teemal eripedagoogika kvalifikatsioonikursust. Seega võiks ka Ida-Virumaal toimuda rohkem koolitusi, kus keskendutakse kindlatele erivajaduste liikidele. Antud töös nimetati vähem erinevaid arengu hindamise vahendeid, mis võis olla tingitud sellest, et uurimuses ei osalenud eripedagoogid.

See uurimus täiendab üldpilti IAK rakendamisesest Eesti lasteaedades, kuid selle põhjal ei saa teha järeldusi kõikide venekeelsete erirühmade kohta. Kohtla-Järve on vaid üks linn ehk omavalitsus, mis püüab tagada igale erivajadustega lapsele võimete kohast haridust. Saadud andmed võimaldavad haridusametnikel ehk enam tunnistada ja arvestada piirkondlikke erinevusi ning vastavalt eripäradele ka lahendusi leida. Samuti tuleb meele pidada, et selles töös oli tegemist õpetajate hinnangutega ja tegelik olukord võib kirjeldatust mõnevõrra erineda. IAK-de sisulist sobivust laste arengutasemega ning rakendamise efektiivsust nende tulemuste alusel kindlasti hinnata ei saa. Edaspidi võiks uurida eraldi ja põhjalikumalt suurema IAK kogemusega lasteaedade, et tuua välja hea ja erivajaduste spetsiifiline praktika. Vastavalt võiks algatada IAK juhendite koostamise erirühma liikide kaupa, sest kõikides uurimustes välja toodud probleemid olid seotud nii vormide, näidiskavade kui ka erimetoodiliste teadmiste vähesusega.

Tänu sõnad

Tahaksin tänada kõiki inimesi, kes aitasid kaasa käesoleva töö valmimisele. Need on eelkõige minu juhendaja, uuritud lasteaedade juhtkonnad ja küsimustikke täitnud erirühmade õpetajad. Samuti tänan Haridus- ja Teadusministeeriumi analüüsiosakonna peaanalüütikut Priit Laanoja ja Kohtla-Järve haridusspetsialisti Eha Karus't, kes edastasid vajalikku informatsiooni vene õppekeele erirühmade kohta.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kasutatud kirjandus

- Eesti Vabariigi lastekaitse seadus* (1992). Külastatud 7. aprillil, 2013, aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/121032011050>
- Häidkind, P. (2004). Meeskonnatöö koolieelses lasteasutuses. *Koostöö – lapse arengu võti: ettekannete kogumik* (lk 41-44). Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Häidkind, P. (2008). Erivajadustega lapsed lasteaias. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 198-220). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Häidkind, P. & Kuusik, Ü. (2009). Erivajadustega laps koolieelses lasteasutuses. Riiklik Eksami- ja kvalifikatsioonikeskus, *Lapse arengu hindamine ja toetamine* (lk 22-72). Tallinn: Kirjastus Studium.
- Kirs, K. (2009). *Individuaalne arenduskava aktiivsus- ja tähelepanuhäirega koolieelikule*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Kontor, A. (2007). Nõustamiskomisjoni tegevusest. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus, *Erivajadustega lapse ja noore toetamise võimalusi hariduse omandamisel* (lk 86-89). Tallinn: Argo.
- Koolieelse lasteasutuse personali miinimumkoosseisu kinnitamine* (1999). Külastatud 18. aprillil, 2013, aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13170173>
- Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava* (2008). Külastatud 30. märtsil, 2013, aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>
- Koolieelse lasteasutuse seadus* (1999). Külastatud 30. märtsil, 2013, aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/114032011006>
- Kuusik, Ü. (2004). Erinevad osapooled lapse arengu toetajana. *Koostöö – lapse arengu võti: ettekannete kogumik* (lk 45-48). Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Kuusik, Ü. (2007). Laste arengu toetamisest sõimerühmas. A. Kons (Toim), *Väikelapse kõne, keele ja tunnetustegevuse areng* (lk 9-26). Tallinn: Kirjastus Ilo.
- Lapse erilasteaeda või -rühma vastuvõtmise ning väljaarvamise alused ja kord* (2010). Külastatud 30. märtsil, 2013, aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/129122010089>

Logopeedi kutsestandard (2012). Külastatud 19. aprillil, 2013, aadressil

<http://kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10454176/lae>

Neare, V. (2007). Varajane sekkumine. *Tea ja toimetaja*, 32, lk 7-9.

Oolep, K. (2012). *Individuaalse arenduskava koostamine intellektipuudega lastele Eesti lasteaegade sobitus- ja erirühmades*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.

Pedagoogide kvalifikatsiooninõuded (2002). Külastatud 30. märtsil, 2013, aadressil

<https://www.riigiteataja.ee/akt/13363346>

Raudsepp-Alt, U. (2007). Laste hariduslikud erivajadused ja lasteaia töö korraldus. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus, *Erivajadustega lapse ja noore toetamise võimalusi hariduse omandamisel* (lk 11-13). Tallinn: Argo.

Raudsepp-Alt, U. (2011). Haridusliku erivajadusega lapsed lasteaia ja põhikoolis. K. Hanga (Koost), *Meie lapsed: teatmik puudega laste peredele* (lk 120-128). Tallinn.

Saareoja, H. (2005). *Individuaalse arenduskava koostamine koolieelses lasteasutuses*.

Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

Selliöv, R. (2011). *Koolieelsed lasteasutused 2009/2010 õppeaastal EHIS-e andmetel*.

Külastatud 8. aprillil, 2013, aadressil <http://www.hm.ee/index.php?0512645>

Utsal, T. (2009). *Individuaalse arenduskava koostamine 5-aastasele kehapuudega poisile lasteaia tavarühmas*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

Varajase märkamise ja sekkumise olukorra analüüs: võtmetegurid ja soovitused (2005).

Külastatud 29. märtsil, 2013, aadressil http://www.european-agency.org/publications/ereports/early-childhood-intervention/eci_et.pdf

Veisson, M. (2005). Erivajadustega laps. L. Kivi & H. Sarapuu (Koost), *Laps ja lasteaed: lasteaiaõpetaja käsiraamat* (lk 95-110). Tartu: Atlex.

Veisson, M. (2008). Erivajadustega lapsed. M. Veisson (Koost), *Lapsevanematele erivajadustega lastest* (lk 5-14). Tartu: Atlex.

Veisson, M. & Nugin, K. (2009). Lapse arengu hindamine. Riiklik Eksami- ja kvalifikatsioonikeskus, *Lapse arengu hindamine ja toetamine* (lk 5-21). Tallinn: Kirjastus Studium.

Virula, K. (2012). *Individaalse arenduskava koostamine nägemispuudega lastele Eesti lasteaedades*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.

Õpetaja kutsestandard (2010). Külastatud 19. aprillil, 2013, aadressil <http://kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10086813/lae>

Lisa 1. Küsimustik erirühma õpetajale eesti keeles.

KÜSIMUSTIK ERIRÜHMA ÕPETAJALE

Olen Tartu Ülikooli eripedagoogika osakonna üliõpilane ja palun Teie abi seoses oma bakalaureusetööga. Ma uurin individuaalse arenduskava koostamist Kohtla-Järve lasteaedade venekeelsetes erirühmades. 2008. aastal vastu võetud koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava kohustab vajadusel rakendama individuaalset arenduskava. Eesti keelt kasutavate lasteaedade kogemusi on juba uuritud, mind huvitab venekeelsete lasteaedade olukord ja see, kuidas probleemid ja vajadused õpetajate hinnangul erinevad. Küsimustik on anonüümne (vastajate andmed kodeeritakse) ja tulemusi kasutatakse vaid uurimistöö raames. Osalenud lasteaedadele saadan oma valmistöö faili juunis 2013.a.

Küsimustik on mõeldud täitmiseks kahele sama erirühma õpetajale. Palun täitke I ja II osa ühiselt ning III ja IV osa eraldi. Vastamiseks palun täitke lüngad või tõmmake sobivale vastusevariandile ring ümber.

Täname Teid abi eest! Kui Teil on küsimusi, palun pöörduge julgesti.

üliõpilane Olga Karp (olvi@ut.ee)

juhendaja Pille Häidkind (pille.haidkind@ut.ee)

I KÜSIMUSED LASTE JA RÜHMA KOHTA

Täidavad mõlemad õpetajad koos.

1. Millises erirühmas Te töötate?

- Arendusrühm
- Tasandusrühm
- Nägemispuudega laste rühm
- Kehapuudega laste rühm
- Muu, palun täpsustage

2. Mitu last on praegu Teie rühma nimekirjas?

Nendest 2-4 a lapsi on, 5-7 a lapsi on, koolipikenduse aastal lapsi on

3. Mida kasutate Teie oma rühma kõikide laste arengutaseme hindamiseks? Märkige kõik, mida kasutate.

- Lapse vaatlused
- Lapsevanemate küsimustikud
- Lasteaia õppekavas kirjeldatud pädevused vanuste kaupa
- Muu, palun täpsustage

4. Kellega olete teinud laste arengu hindamisel ja edasise arendustöö planeerimisel koostööd sel õppeaastal?

- Rühma teise õpetajaga
- Logopeediga
- Eripedagoogiga
- Arstiga (perearst, eriarst)
- Füsioterapeudiga
- Lasteaia tervishoiutöötajaga
- Psühholoogiga
- Sotsiaaltöötajaga
- Teiste rühmade õpetajatega
- Lapsevanematega
- Lasteaia juhtkonnaga
- Muu spetsialist, palun täpsustage

5. Milliseid lisategevusi kasutate nende laste arengutaseme hindamiseks, kellele koostatakse individuaalne arenduskava (IAK)?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6. Mitmele Teie rühma lapsele on sel õppeaastal koostatud IAK?

II KÜSIMUSED INDIVIDUAALSE ARENDUSKAVA KOOSTAMISE KOHTA LASTEAIAS TERVIKUNA

Täidavad mõlemad õpetajad koos.

7. Mis aastal koostati Teie lasteaias esimene IAK?

8. Kas IAK-de koostamise/rakendamise kohta on Teie lasteaias õppekavas olemas selged juhised?

- Ei ole
- Jah, vähesel määral
- Jah, on
- On tegemisel

9. Kas Teie lasteaias kasutatakse IAK koostamiseks kindlat vormi?

- Jah
- Ei
- Ei tea

10. Kuidas jaotate IAK-s lapsele planeeritud tegevused?

- toome välja õppetegevuse valdkonnad ja üldoskused (riikliku õppekava järgi)
- jaotame lapse arengu põhivaldkondadeks (kognitiivsed, motoorsed, sotsiaalsed, kommunikatiivsed ja eneseteeninduse oskused)
- kombineerime erinevaid valdkondi (kahe eelmise variandi ühendamine)
- Muu jaotus, palun täpsustage valdkonnad:

.....
.....
.....
.....
.....

11. Palun põhjendage, miks kasutate eelpool valitud IAK jaotust.

.....
.....
.....

.....
.....
12. Kas kirjutate IAK-sse täpsed viisid ja ülesanded, kuidas saab lapsevanem oma lapse arengule kaasa aidata?

- Jah
- Ei
- Mõnikord

13. Kes osalevad IAK-de rakendamise protsessis teie lasteaias?

- Rühmaõpetajad
- Õpetaja abi
- Logopeed
- Eripedagoog
- Liikumisõpetaja
- Muusikaõpetaja
- Füsioterapeut
- Arst
- Lasteaia tervishoiutöötaja
- Psühholoog
- Lapsevanemad
- Lasteasutuse juhtkond
- Muu, palun täpsustage

14. Kas Teie lasteaias on IAK koostamise meeskonnas kindel juht või koordinaator?

- Ei
- Jah, palun nimetage amet

III ÕPETAJA ISIKLIKUD KOGEMUSED JA ARVAMUSED

Iga õpetaja täidab eraldi.

Esimene õpetaja:

15. Mitme IAK koostamise kogemus Teil kokku on?

16. Millistest materjalidest ja juhenditest olete saanud abi IAK koostamisel?

.....
.....
.....
.....
.....

17. Kus ja missugust koolitust olete saanud IAK koostamise teemal?

.....
.....
.....
.....
.....

18. Kas Teie arvates on saadud teadmised/oskused IAK koostamiseks piisavad?

- Jah
- Ei

Kui vastasite Ei, siis millistel teemadel soovite saada täiendavat informatsiooni?

.....
.....
.....
.....
.....

19. Millised mured/probleemid on tekkinud seoses IAK koostamise ja rakendamisega?

.....
.....
.....
.....
.....

20. Milliseid positiivseid tagajärgi on kaasa toonud IAK-de rakendamine Teie lasteaias?

.....
.....
.....

.....
.....

21. Kui vajalik on Teie arvates IAK koostamine ja rakendamine erirühmas?

- Väga vajalik
- Vajalik
- Raske öelda
- Mitte eriti vajalik
- Ei ole vajalik

Põhjendage palun oma arvamust:

.....
.....
.....
.....
.....

Teine õpetaja:

15. Mitme IAK koostamise kogemus Teil kokku on?

16. Millistest materjalidest ja juhenditest olete saanud abi IAK koostamisel?

.....
.....
.....
.....
.....

17. Kus ja missugust koolitust olete saanud IAK koostamise teemal?

.....
.....
.....
.....
.....

18. Kas Teie arvates on saadud teadmised/oskused IAK koostamiseks piisavad?

- Jah

- Ei

Kui vastasite Ei, siis millistel teemadel soovite saada täiendavat informatsiooni?

.....
.....
.....
.....
.....

19. Millised mured/probleemid on tekkinud seoses IAK koostamise ja rakendamisega?

.....
.....
.....
.....
.....

20. Milliseid positiivseid tagajärgi on kaasa toonud IAK-de rakendamine Teie lasteaias?

.....
.....
.....
.....
.....

21. Kui vajalik on Teie arvates IAK koostamine ja rakendamine erirühmas?

- Väga vajalik
- Vajalik
- Raske öelda
- Mitte eriti vajalik
- Ei ole vajalik

Põhjendage palun oma arvamust:

.....
.....
.....
.....
.....

IV ÜLDANDMED VASTAJATE KOHTA

Iga õpetaja täidab eraldi.

Esimene õpetaja:

22. Teie vanus?

23. Teie haridustase?

- Eripedagoogika alane kõrgharidus
- Muu pedagoogiline kõrg- või keskeriharidus ja läbitud 320-tunnine eripedagoogika kursus
- Muu, palun täpsustage.....

24. Teie tööstaaž lasteaia erirühma õpetajana? aastat

Teine õpetaja:

22. Teie vanus?

23. Teie haridustase?

- Eripedagoogika alane kõrgharidus
- Muu pedagoogiline kõrg- või keskeriharidus ja läbitud 320-tunnine eripedagoogika kursus
- Muu, palun täpsustage.....

24. Teie tööstaaž lasteaia erirühma õpetajana? aastat

SUUR TÄNU!

Lisa 2. Küsimumistik erirühma õpetajale vene keeles.

АНКЕТА ДЛЯ УЧИТЕЛЯ СПЕЦИАЛЬНОЙ ГРУППЫ

Я – студентка отделения специальной педагогики Тартуского Университета и прошу Вашей помощи в связи со своей бакалаврской работой. Я исследую составление индивидуальных программ развития в специальных группах с русским языком обучения в детских садах города Кохтла-Ярве. Принятая в 2008 году Государственная программа обучения детского дошкольного учреждения обязывает при необходимости применять индивидуальную программу развития. Опыт детских садов с эстонским языком обучения уже изучался, меня интересует положение русскоязычных детских садов и то, насколько разнятся проблемы и потребности по мнению учителей. Анкета анонимная (данные отвечающих будут закодированы) и результаты будут использованы только в рамках исследовательской работы. Участвовавшим детским садам вышлю файл своей готовой работы в июне 2013 года.

Анкета составлена для заполнения двумя учителями одной специальной группы. Пожалуйста, заполните I и II части вместе, а III и IV отдельно. Для заполнения обведите кружком подходящий вариант ответа или заполните пропуски.

Благодарим за помощь! Если у Вас возникнут вопросы, смело обращайтесь.

Студентка Ольга Карп (olvi@ut.ee)

Научный руководитель Пилле Хяйдкинд (pille.haidkind@ut.ee)

I ВОПРОСЫ О ДЕТЯХ И ГРУППЕ

Заполняют оба учителя вместе.

1. В какой специальной группе Вы работаете?

- Группа развития
- Группа выравнивания
- Группа для детей с нарушениями зрения
- Группа для детей с физическими недостатками
- Другое, пожалуйста, уточните

2. Сколько детей сейчас в списке Вашей группы?

Из них детей 2-4 лет –, 5-7 лет –, детей с отсрочкой исполнения школьной обязанности –

3. Что Вы используете для оценивания уровня развития всех детей своей группы? Отметьте все, что используете.

- Наблюдение за ребенком
- Опросы родителей
- Описанные в учебной программе детского сада навыки по возрастам
- Другое, пожалуйста, уточните

.....

4. С кем Вы сотрудничали в этом учебном году при оценивании развития детей и планировании дальнейшей развивающей деятельности?

- Со вторым учителем группы
- С логопедом
- Со специальным педагогом
- С врачом (семейный врач, специалист)
- С физиотерапевтом
- С медицинским работником детского сада
- С психологом
- С социальным работником
- С учителями других групп
- С родителями детей
- С руководством детского сада
- С другим специалистом, пожалуйста, уточните

.....

5. Какие дополнительные действия предпринимаете для оценивания уровня развития тех детей, которым составляется индивидуальная программа развития (ИПР)?

.....

.....

.....
.....
.....
.....

6. Скольким детям Вашей группы составляли ИПР в этом учебном году?

II ВОПРОСЫ О СОСТАВЛЕНИИ ИНДИВИДУАЛЬНОЙ ПРОГРАММЫ РАЗВИТИЯ В ДЕТСКОМ САДУ В ЦЕЛОМ

Заполняют оба учителя вместе.

7. В каком году была составлена первая ИПР в Вашем детском саду?

8. Есть ли в учебной программе Вашего детского сада конкретное руководство по составлению/применению ИПР?

- Нет
- Да, в меньшей степени
- Да, есть
- В разработке

9. В Вашем детском саду используется конкретная форма для составления ИПР?

- Да
- Нет
- Не знаю

10. Каким образом разделяете запланированную для ребенка деятельность в ИПР?

- Выделяем сферы учебной деятельности и общие навыки (по государственной программе обучения)
- Делим развитие ребенка на основные сферы (моторика, коммуникация, самообслуживание, социальные и когнитивные навыки)
- Комбинируем разные сферы (объединение двух предыдущих вариантов)
- Другое, пожалуйста, уточните сферы:

.....
.....
.....

.....
.....

11. Обоснуйте, пожалуйста, почему используете выбранное выше разделение ИПР.

.....
.....
.....
.....

12. Пишете ли в ИПР точные способы и задания, как родитель может помочь развитию своего ребенка?

- Да
- Нет
- Иногда

13. Кто участвует в процессе применения ИПР в Вашем детском саду?

- Учителя группы
- Помощник учителя
- Логопед
- Специальный педагог
- Учитель движения
- Учитель музыки
- Физиотерапевт
- Врач
- Медицинский работник детского сада
- Психолог
- Родители ребенка
- Руководство детского сада
- Другое, пожалуйста, уточните
-

14. Есть ли в Вашем детском саду конкретный руководитель или координатор команды по составлению ИПР?

- Нет
- Да, пожалуйста, назовите должность.....
.....

III ЛИЧНЫЙ ОПЫТ И МНЕНИЯ УЧИТЕЛЯ

Каждый учитель заполняет отдельно.

Первый учитель:

15. Опыт составления скольких ИПР у Вас есть?

16. Какие материалы и руководства помогли Вам при составлении ИПР?

.....
.....
.....
.....
.....

17. Где и какое обучение Вы прошли на тему составления ИПР?

.....
.....
.....
.....
.....

18. По Вашему мнению, полученные знания и навыки достаточны для составления ИПР?

- Да
- Нет

Если Вы ответили Нет, то на какие темы хотели бы получить дополнительную информацию?

.....
.....
.....

.....
.....

19. Какие проблемы возникали в связи с составлением и применением ИПР?

.....
.....
.....
.....

20. Какие позитивные последствия принесло применение ИПР в Вашем детском саду?

.....
.....
.....
.....

21. Насколько нужно, по Вашему мнению, применение ИПР в специальной группе?

- Очень нужно
- Нужно
- Сложно сказать
- Не особенно нужно
- Не нужно

Обоснуйте, пожалуйста, свое мнение:

.....
.....
.....
.....

Второй учитель:

15. Опыт составления скольких ИПР у Вас есть?

16. Какие материалы и руководства помогли Вам при составлении ИПР?

.....
.....
.....
.....
.....

17. Где и какое обучение Вы прошли на тему составления ИПР?

.....
.....
.....
.....
.....

18. По Вашему мнению, полученные знания и навыки достаточны для составления ИПР?

- Да
- Нет

Если Вы ответили Нет, то на какие темы хотели бы получить дополнительную информацию?

.....
.....
.....
.....
.....

19. Какие проблемы возникали в связи с составлением и применением ИПР?

.....
.....
.....
.....
.....

20. Какие позитивные последствия принесло применение ИПР в Вашем детском саду?

.....
.....
.....
.....
.....

21. Насколько нужно, по Вашему мнению, применение ИПР в специальной группе?

- Очень нужно
- Нужно
- Сложно сказать
- Не особенно нужно
- Не нужно

Обоснуйте, пожалуйста, свое мнение:

.....

.....

.....

.....

.....

IV ОБЩИЕ ДАННЫЕ ОТВЕЧАЮЩИХ

Каждый учитель заполняет отдельно.

Первый учитель:

22. Ваш возраст?

23. Ваш уровень образования?

- Высшее образование по специальной педагогике
 - Другое педагогическое высшее или средне-специальное образование и пройдены 320-часовые курсы по специальной педагогике
 - Другое, пожалуйста, уточните.....
-

24. Ваш стаж работы учителем специальной группы детского сада?
года/лет

Второй учитель:

22. Ваш возраст?

23. Ваш уровень образования?

- Высшее образование по специальной педагогике
- Другое педагогическое высшее или средне-специальное образование и пройдены 320-часовые курсы по специальной педагогике
- Другое, пожалуйста, уточните
.....

24. Ваш стаж работы учителем специальной группы детского сада?
года/лет

БОЛЬШОЕ СПАСИБО!

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Olga Karp,

(sünnikuupäev: 17.11.1987)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Kohtla-Järve lasteaegade venekeelsetes erirühmades töötavate õpetajate hinnangud individuaalse arenduskava koostamisele“,

mille juhendaja on Pille Häidkind,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 14.05.2013